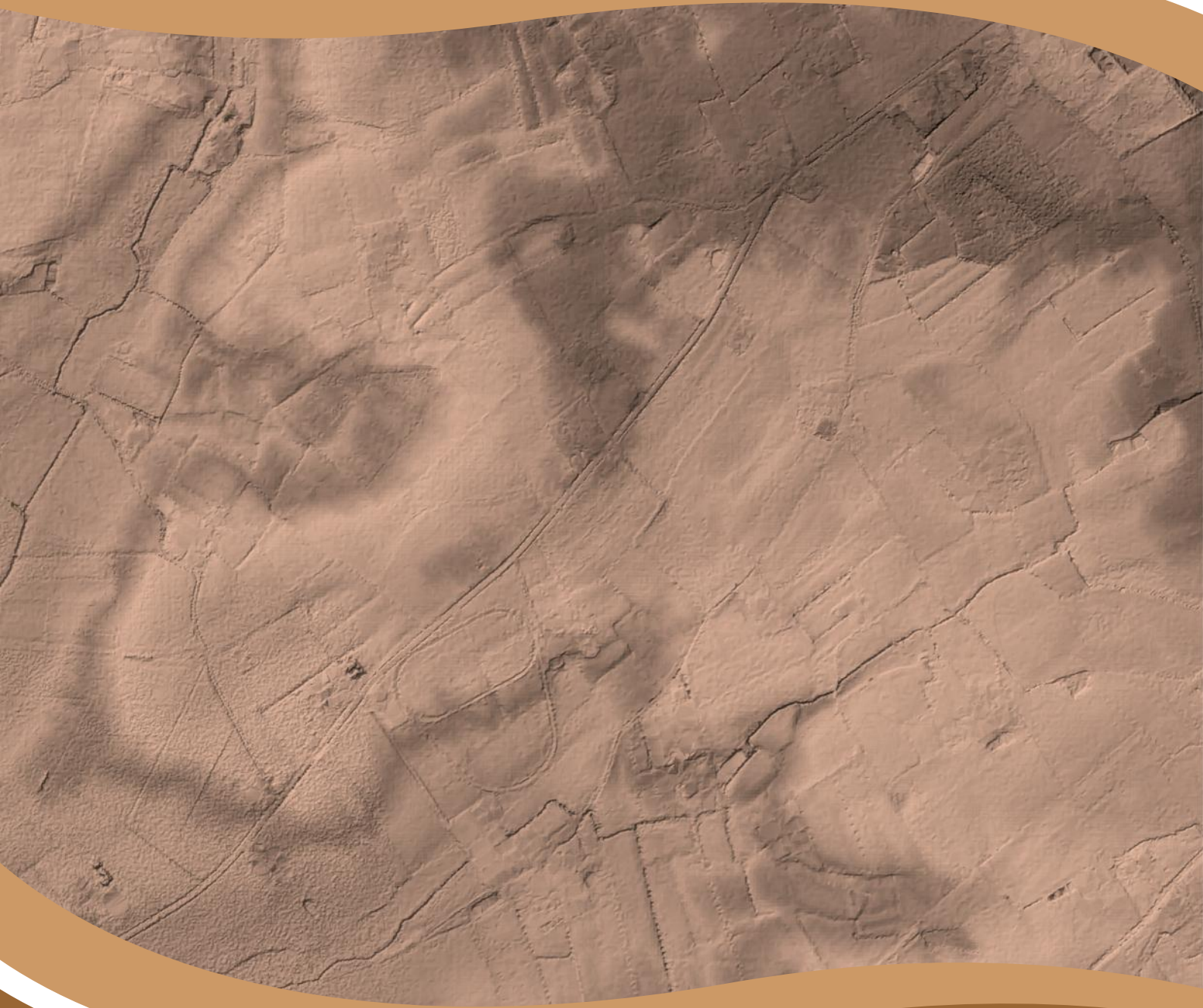

Kortemarkstraat te Kortemark-Torhout Archeologienota

T. Deville en S. Houbrechts

1. Inhoudsopgave

1. Inhoudsopgave.....	3
2. Colofon.....	5
3. Beschrijvend gedeelte	6
3.1. Administratieve gegevens.....	6
3.2. Verstoorde zones	8
3.3. Archeologische voorkennis	8
3.4. Onderzoeksopdracht	8
3.5. Randvoorwaarden	10
3.6. Geplande werken	10
4. Landschappelijke ontwikkeling.....	15
4.1. Ligging	15
4.2. Algemeen	15
4.3. Geologie, geomorfologie en bodem.....	16
4.4. Historische situatie en ligging.....	24
4.5. Erfgoedwaarden en archeologische vindplaatsen.....	36
5. Synthese.....	41
5.1. Archeologisch verwachtingspatroon.....	41
5.1.1. Landschappelijke synthese t.b.v. het verwachtingspatroon.....	41
5.1.2. Potentieel voor steentijd artefactensites.....	41
5.1.3. Potentieel voor (proto-)historische sites	42
5.2. Afweging verder onderzoek	42
5.3. Afweging onderzoeksmethoden	44
5.4. Beantwoording onderzoeksvragen	46
6. Samenvatting.....	48
7. Bibliografie.....	50

Uitgegeven bronnen	50
Digitale bronnen.....	50
8. Lijst met gebruikte dateringen.....	52

Bijlagen:

- Bijlage 1: plannenlijst
- Bijlage 2: plannen toekomstige ontwikkeling

2. Colofon

Condor Rapporten 621
Kortemarkstraat te Kortemark-Torhout – Gemeente Torhout
Archeologienota

ISSN-nummer: 2034-6387

Auteurs: T. Deville en S. Houbrechts
Foto's en tekeningen: Condor Archaeological Research bvba, tenzij anders vermeld

Condor Archaeological Research, Hasselt, Oktober 2020.

Condor Archaeological Research bewaart op een beveiligde wijze enkel informatie over opdrachtgevers en initiatiefnemers met specifieke doelen. Gegevens worden niet gedeeld met derden zonder uitdrukkelijke toestemming van de opdrachtgevers of initiatiefnemers. Gegevens worden op vraag van de opdrachtgevers of initiatiefnemers aangepast of gewist.

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of op welke wijze dan ook zonder vooraf schriftelijke toestemming van de uitgevers. Voor alle teksten, foto's en tekeningen geldt een auteursrecht. Indien u gebruik wenst te maken van enig materiaal gelieve hiervoor ons te contacteren via info@condorarch.be

Condor Archaeological Research BVBA

Bedrijfsstraat 10 bus 13

3500 Hasselt

Tel 0032 (0)11 247 810

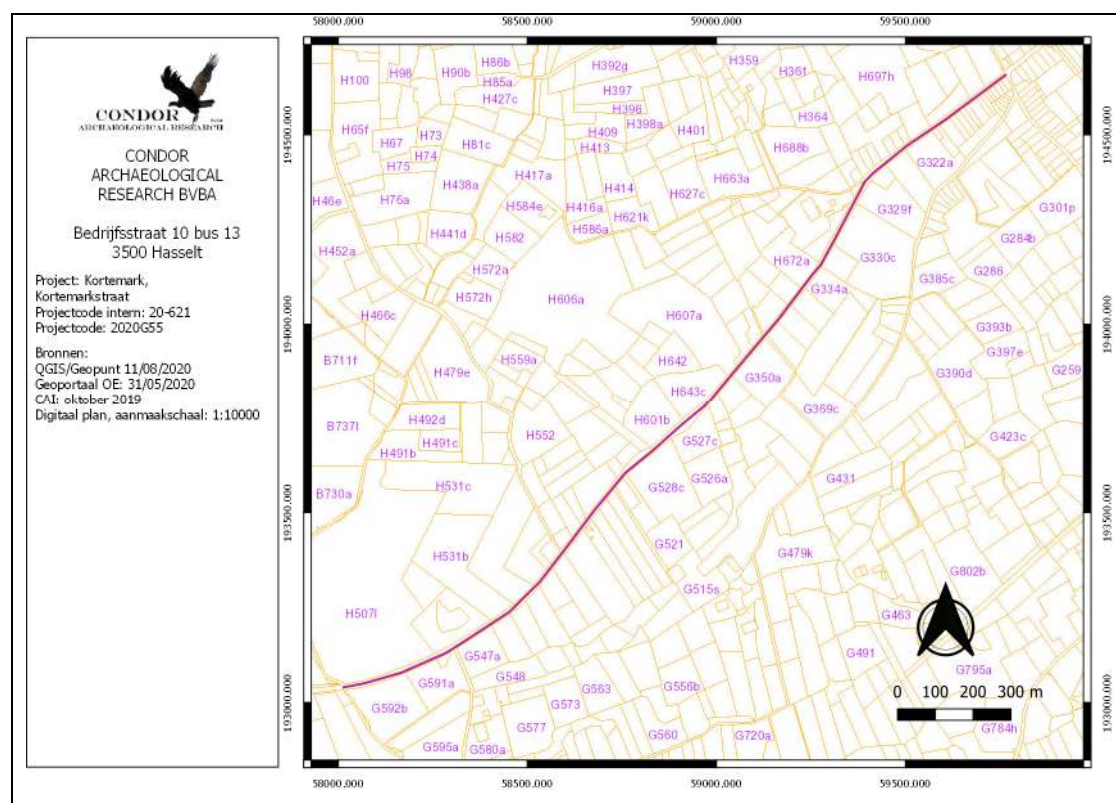
E-mail: info@condorarch.be

www.archeologienota.com

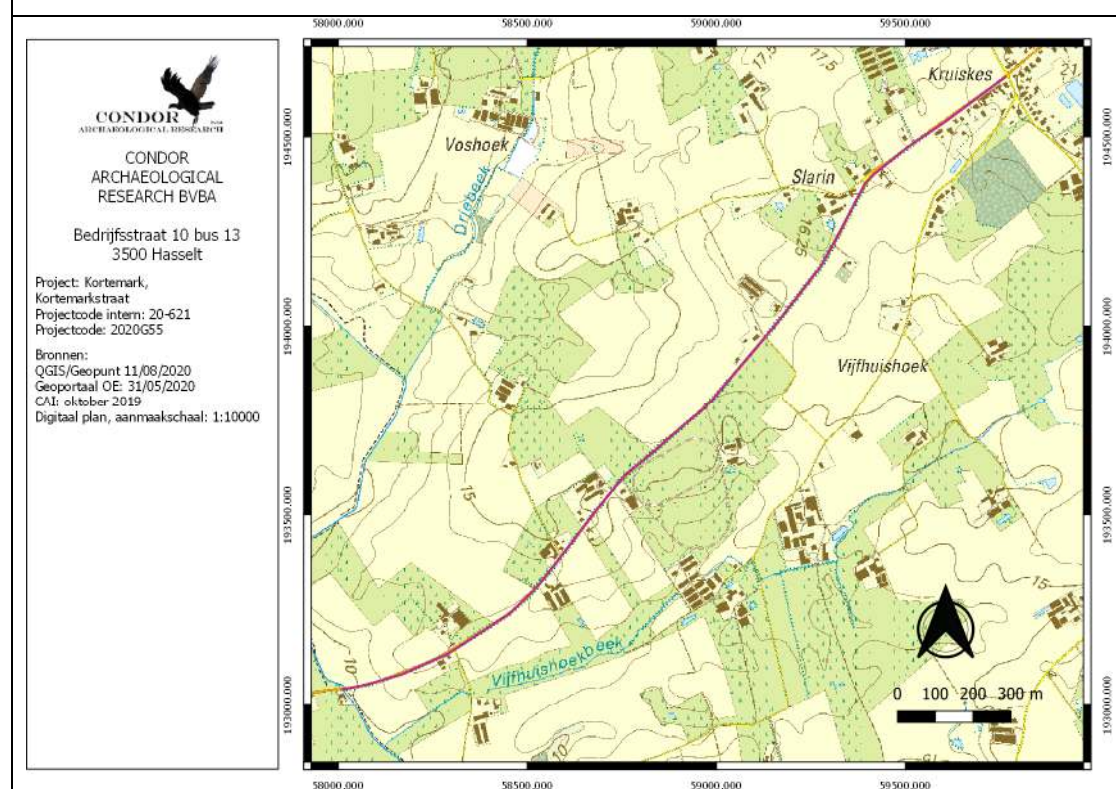
3. Beschrijvend gedeelte

3.1. Administratieve gegevens

Projectcode	2020G55
Nummer wettelijk depot	Niet van toepassing
Naam en erkennings-nummer erkend archeoloog	Condor Archaeological Research bvba (OE/ERK/Archeoloog/2016/0107), Bedrijfsstraat 10, 3500 HASSELT
Interne actoren en specialisten	Deville Tom, erkend archeoloog (OE/ERK/Archeoloog/2016/0108) Houbrechts Sara, archeoloog/GIS-specialist
Extern wetenschappelijk advies	IOED Raakvlak
Provincie	West-Vlaanderen
Gemeente	Torhout
Deelgemeente	/
Plaats	Kortemarkstraat
Toponiem	/
Bounding Box	X: 58014.40 Y: 193040.60 X: 59764.07 Y: 194657.98
Kadastrale gegevens	Gemeente: Torhout Afdeling: 3 Sectie: G Nrs.: Openbaar domein
Kaartblad	/
Kadasterkaart	

Topografische kaart

Datum uitvoering	11/08/2020-10/09/2020
Thesaurus	Bureauonderzoek, fluviatiele processen, eolische processen, postpodzol

3.2. Verstoorde zones

Het ongeveer 2450m lange tracé is reeds in gebruik als openbare weg. Direct onder en langs de huidige wegenis situeren zich reeds diverse kabels en leidingen. Specifiek gaat het om nutstracé's van elektriciteit, water, gas en televisie/internet-distributie. Vanaf de Slarin tot het noordoostelijke uiteinde ligt in de berm, aan weerszijde van de weg, ook een rioleringsbuis. De exacte diepteligging hiervan is niet gekend. Vanaf Slarin in zuidwestelijke richting, ligt aan weerszijde een gracht.

Daarnaast heeft de aanleg van de huidige wegenis in het verleden een versturende invloed gehad om de ondergrond. De exacte verstoringsdiepte is niet bekend, maar er moet rekening worden gehouden met een verstoring van (minstens) 50 à 70 cm. Samengevat kunnen we met zekerheid zeggen dat het grootste deel van het projectgebied dat momenteel als wegenis in gebruik is, reeds verstoord is door de huidige aanwezige kabels en leidingen en de aanleg hiervan, evenals de aanleg van de wegenis. Ter plaatse van de nieuw aan te leggen grachten kan nog geen verstoring aangetoond worden.

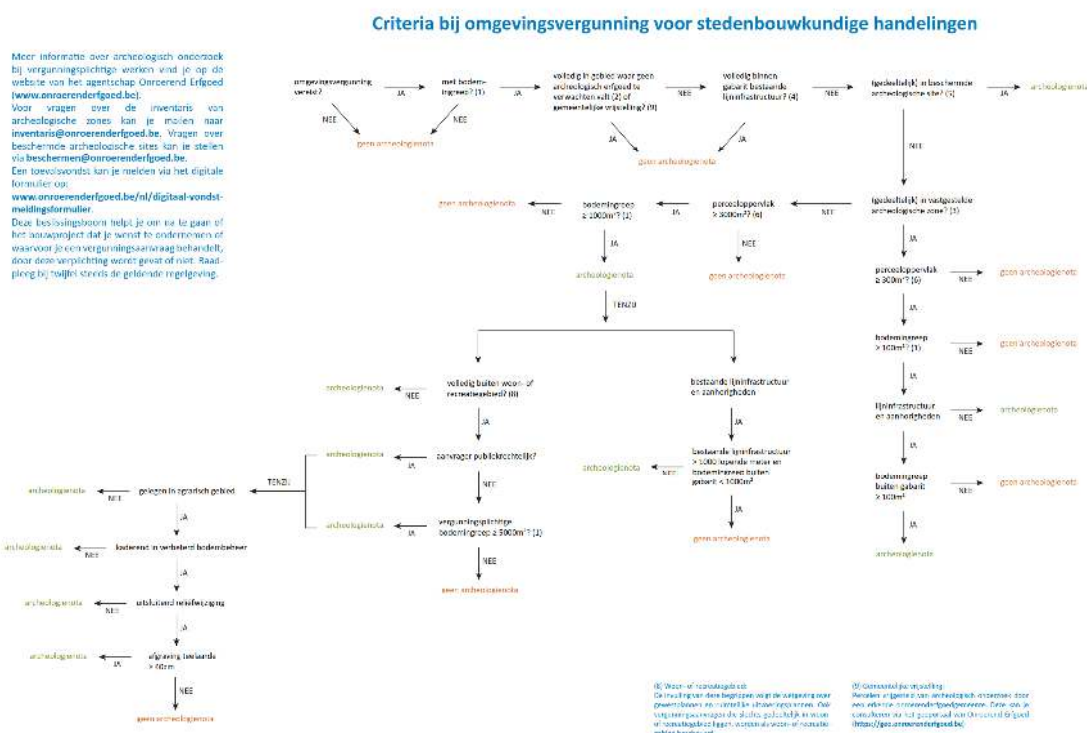
3.3. Archeologische voorkennis

Er zijn geen onderzoeken gekend uit het verleden.

3.4. Onderzoeksopdracht

De wetgeving met betrekking tot archeologie omvat zowel het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013 als het Onroerenderfgoedbesluit van 16 mei 2014, evenals alle latere wijzigingen die voor archeologie in werking zijn getreden sinds juni 2016.

Een ter akte genomen nota dient verplicht bijgevoegd te worden bij de aanvraag van een omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen indien het resultaat uit onderstaande beslissingsboom positief is:

Afbeelding 3.4.1: Stroomschema archeologie bij stedenbouwkundige aanvragen.

Op basis van Artikel 5.4.2. van het Onroerend Erfgoeddecreet wordt, gezien de ontwikkeling groter is dan 5000 m², bij de omgevingsvergunningaanvraag een bekrachtigde archeologienota gevoegd.

Het archeologisch bureauonderzoek heeft als doel om op basis van bestaande bronnen informatie te verzamelen over de aan-of afwezigheid van een archeologische site op het terrein, de karakteristieken, de bewaringstoestand en de wetenschappelijke waarde ervan en zijn relatie met het landschap. Verder wordt een beschrijving gemaakt van de geplande werken waarvoor de omgevingsvergunning wordt aangevraagd, van de uitvoeringswijze van deze werken en van de potentiële impact van deze werken op het bodemarchief.¹

Het onderzoeksgebied is gelegen in een zone met een lage dichtheid aan bebouwing.

¹ CGP 2019, p. 49

Volgende onderzoeksvragen dienen tijdens het bureauonderzoek behandeld te worden:

- Wat is het archeologisch potentieel binnen de grenzen van het plangebied.
- Wat is de impact van de geplande werken?
- Is een vervolgonderzoek noodzakelijk?

3.5. Randvoorwaarden

Er zijn geen randvoorwaarden van toepassing voor dit plangebied.

Het is echter wel zo dat het tracé momenteel grotendeels verhard is en in gebruik is als weg. De sloopvergunning wordt pas door de bevoegde overheid verleend bij de goedkeuring van de desbetreffende stedenbouwkundige vergunning. Indien in het kader van het opstellen van de archeologienota zowel onderzoeken met als zonder ingreep in de bodem nodig zouden zijn, dan is het niet mogelijk deze uit te voeren, uitgezonderd de onverharde delen van het projectgebied. Dit kan namelijk veelal niet op een veilige manier gebeuren én de passage dient te allen tijde nog gegarandeerd te worden. Het eventueel uitvoeren van archeologisch vooronderzoek, met uitzondering van onderhavig bureauonderzoek binnen de onverharde delen van het projectgebied, is namelijk zeer onpraktisch én zou voor te veel hinder zorgen, wat niet gewenst is momenteel.

Tevens is het zo dat de opdrachtgever intern besloten heeft om in het kader van het opstellen van archeologienota's en rechtstreeks voor hun vergunningsaanvragen zich te beperken door prospectieve onderzoeksmethodes zonder ingreep in de bodem en degene met ingreep in de bodem zich te beperken tot verkennend archeologisch onderzoek en/of waarderend archeologisch onderzoek. Wanneer het noodzakelijk zou zijn om proefputten en/of proefsleuven te graven, dan opteert men hierbij voor een uitgesteld traject. Het is dan aan de uitvoerder der werken om dit te voorzien in hun bestek.

3.6. Geplande werken

De werkzaamheden omvatten de aanleg van nieuwe riolering, herprofilering van bestaande grachten, aanleggen van nieuwe grachten en de heraanleg van wegen.

Om de leesbaarheid te verhogen werden alle beschreven plannen eveneens als bijlage toegevoegd. De afkorting RWA staat voor regenwaterafvoer, DWA voor vuilwaterafvoer. Alle beschreven dieptes zijn beneden maaiveld tenzij anders vermeld.

De totale zone voor het archeologisch onderzoek is volgens de grenzen van inkleuring op de bijgevoegde grondplannen. Het volledige project loopt vanaf de Kasteelbeek aan de grens van Torhout/Kortemark (t.h.v. woning Kortemark Torhoutstraat nr. 124) in oostelijke richting tot aan het kruispunt Kortemarkstraat/Kruiskensstraat. Enkel in het deel tussen Kortemarkstraat nr. 195 tot aan de Kruiskensstraat wordt de bestaande rijweg behouden. De werken (fietspad en gracht) bevinden zich daar ten noorden van de rijweg en een deeltje ten zuiden van de rijweg (tot aan Kortemarkstraat huisnr. 252). Ter hoogte van de Slarinweg wordt er gewerkt tot aan huisnr. 1.

Ter hoogte van de projectgrens bij de overgang van de Torhoutstraat naar de Kortemarkstraat wordt een nieuwe gracht aangelegd aan de oostelijke zijde van de weg met hierin een knijpconstructie met een diameter van 200 mm (*afbeelding 3.6.1*). Aan het beginpunt is de totale diepte van de gracht circa 1,6 m. Deze grachten worden op verschillende plaatsen onderbroken door korte strengen RWA met een diameter van 500 mm. Ter hoogte van doorsnede 1-1 op *afbeelding 3.6.1* bedraagt de diepte hiervan circa 1 m. Tegenover de kruising met de Zandstraat spreken we over een diepte van circa 1,27m. Net voorbij huisnummer 264 in oostelijke richting gaat de gracht over in een RWA die aangelegd wordt onder de wegeis op een diepte van circa 1,87 m tot net voorbij huisnummer 221 waar deze terug overgaat in een gracht op een diepte van circa 1,82 m. Deze gracht gaat nog voor huisnummer 215 terug over in een RWA gelegen onder de rijweg om ter hoogte van huisnummer 260 weer over te gaan in een gracht.

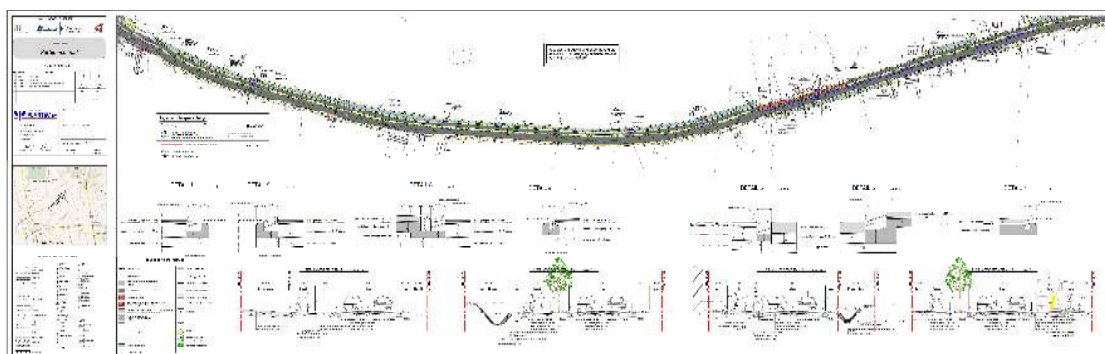
Aan de zuidelijke zijde van de weg wordt voor huisnummer 227 een RWA-streng aangesloten op een open gracht op een diepte van circa 1,13 m. Deze gaat nog voor huisnummer 262 over in weer een RWA-streng die langsheen de rijweg loopt tot voor huisnummer 260.

Ter plaatse van snede 1-1 zien we dat er gewerkt wordt met een onderfundering type II van 20 cm, met hierop een steenslagfundering vlg 5-4.2 met een dikte van 20 cm, met uitzondering ter plaatse van de rijweg zelf waar deze 25 cm zal zijn. Ter hoogte van de toegang tot de akker komt hierover een cementbeton verharding van 20 cm. Bij het fietspad zien we echter een kws-funderingslaag van 6 cm met hierover een kws-toplaag van 3 cm. De berg die tussen het fietspad en de weg gelegen is heeft dezelfde opbouw als de toegang tot de akker die zonet beschreven werd. Ter plaatse van de wegeis zelf is de kws-funderingslaag

6cm dik en de kws toplaag 4 cm. De totale breedte van de nieuwe wegnis bedraagt ter hoogte van deze snede ongeveer 10,84 m.

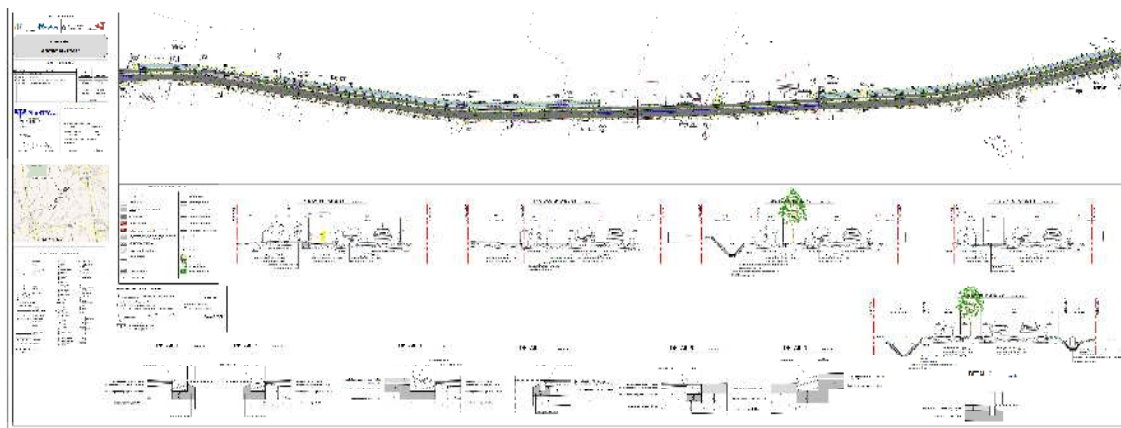
Ter hoogte van dwarsprofiel 2-2 zien we dat de opbouw van de wegnis en fietspad dezelfde blijft. In dit profiel kunnen we echter ook de opbouw van de grachten duidelijk zien. Deze hebben een variabele breedte van ongeveer 4,74 m, op zijn diepste punt is deze ongeveer een halve meter breed. Op dit punt wordt een zandcementfundering van 15cm aangelegd met hierop geotextiel, gevolgd door enkelvoudige geprefabriceerde betonelementen met een dikte van 12 cm. De zijwanden bestaan uit dezelfde opbouw, alleen zijn de betonelementen hier circa 15 cm dik.

Deze opbouw komt ook terug op de overige dwarsprofielen.

Afbeelding 3.6.1: wegnis- en rioleringsplan van de nieuwe situatie, deel 1 (bron: Fluvius).

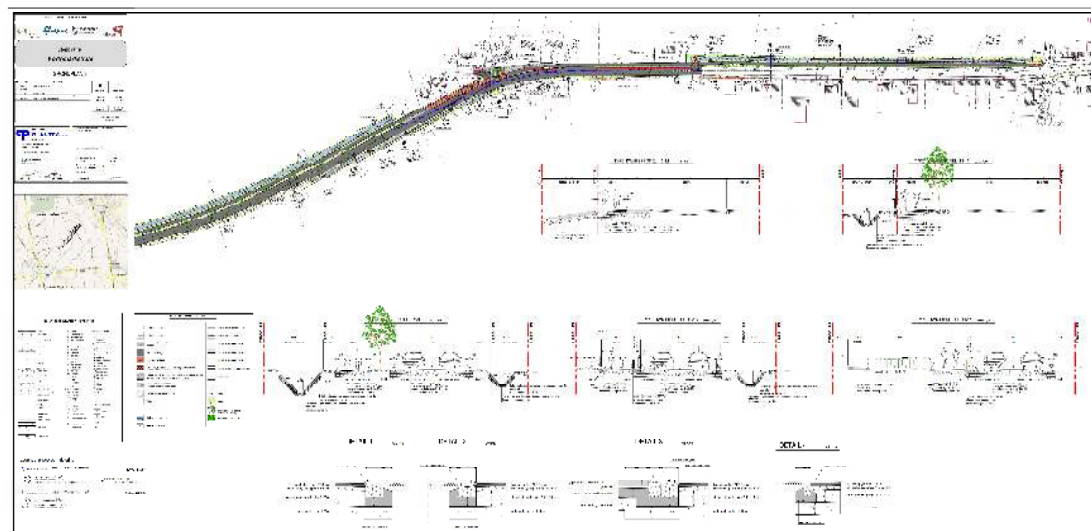
Op afbeelding 3.6.2. gaat het tracé verder op de plaats waar de RWA uitkomt in de gracht ter hoogte van huisnummer 260. De gracht wordt hier aangelegd op een diepte van circa 1,20 m beneden maaiveld. Ook hier worden open grachten afgewisseld met RWA-leidingen langsheen de weg. Ter hoogte van snede 6-6 ligt de RWA op een diepte van circa 1 m. Ter hoogte van de zuidwestelijke perceelsgrens van huisnummer 213 gaat de gracht weer over op een RWA die aangelegd wordt onder de rijweg. Deze RWA heeft een diameter van 500 mm en ligt op een diepte van ongeveer 1,82 m. Voorbij huisnummer 209a gaat deze weer over op een gracht op een diepte van circa 1,78 m. Deze gracht gaat op zijn beurt weer over op een RWA gelegen onder de rijweg ter hoogte van huisnummer 209 en dit op een diepte van circa 1,80 m. Aan de zuidelijke zijde van de rijweg wordt eveneens een gracht aangelegd net voorbij huisnummer 256. Ook hier worden grachten afgewisseld met stukken RWA. De opbouw van de wegnis is gelijk aan deze beschreven op het vorige plan.

Afbeelding 3.6.2: wegenis- en rioleringsplan van de nieuwe situatie, deel 2 (bron: Fluvius).

Voor afbeelding 3.6.3. wordt eerst de noordelijke zijde van de Kortemarkstraat verder besproken. De open gracht gaat ter hoogte van huisnummer 209 weer over in een RWA die onder de wegenis wordt gelegd, hier op een diepte van circa 1,79 m. Deze loopt tot voorbij huisnummer 195 waar deze weer overgaat in een gracht met een diepte van circa 1,64 m. Deze gracht wordt eveneens onderbroken door RWA-strengen en loopt tot aan het einde van het tracé, aan de kruising met de Kruiskensstraat. Hier stopt deze op een diepte van net geen meter. Ter hoogte van huisnummer 207A wordt eveneens een DWA aangelegd met een diameter van 250 mm op een diepte van circa 1,83 m. Deze wordt aangesloten op een nieuwe DWA die start ter hoogte van de Slarinweg 1. Op het aansluitpunt bedraagt de diepte circa 2,75 m. Deze leiding loopt tot voorbij huisnummer 195 waar deze overgaat in een persleiding die onder de straat heen loopt tot aan de zuidelijke zijde van de Kortemarkstraat en dit tot huisnummer 252.

De gracht aan de zuidzijde van de Kortemarkstraat loopt tot de splitsing met de Slarinweg.

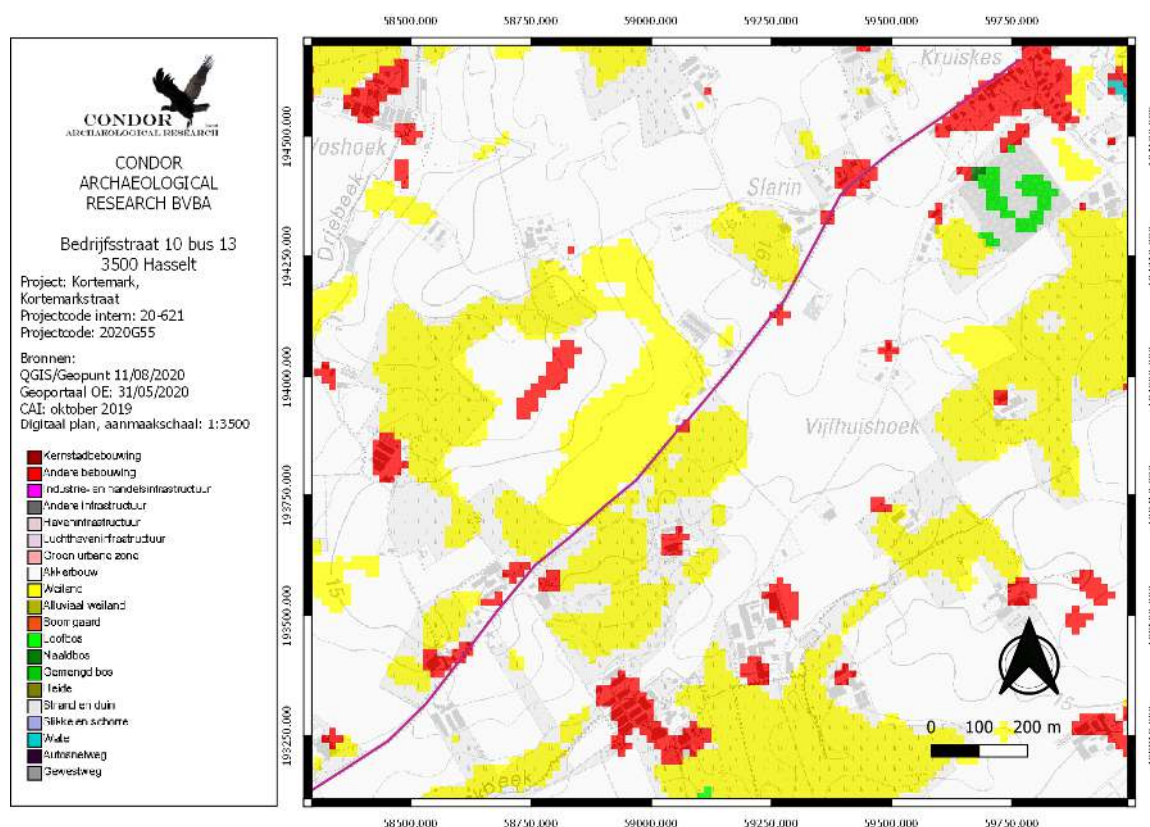
Afbeelding 3.6.3: wegen- en rioleringsplan van de nieuwe situatie, deel 3 (bron: Fluvius)

4. Landschappelijke ontwikkeling

4.1. Ligging

Het tracé ligt ten zuidwesten van de bebouwde kom van Torhout. Vandaag de dag is het tracé ook reeds in gebruik als openbare weg. Langs deze weg is bebouwing, akkerland en grasland gesitueerd.

Volgens de bodemgebruikskaart uit 2001 bevinden zich voornamelijk bebouwing (afbeelding 4.1.1, *kleurcode rood*), weilanden (afbeelding 4.1.1, *kleurcode geel*) en akkerland (afbeelding 4.1.1, *kleurcode wit*) langs het tracé.

Afbeelding 4.1.1: Bodemgebruikskaart met aanduiding van het plangebied (paarse lijn).

4.2. Algemeen

De ligging van archeologische vindplaatsen relateert in hoge mate aan het natuurlijk landschap waarin deze zich bevinden. Het huidige landschap is hierbij intussen het resultaat van een lange en complexe ontwikkeling.

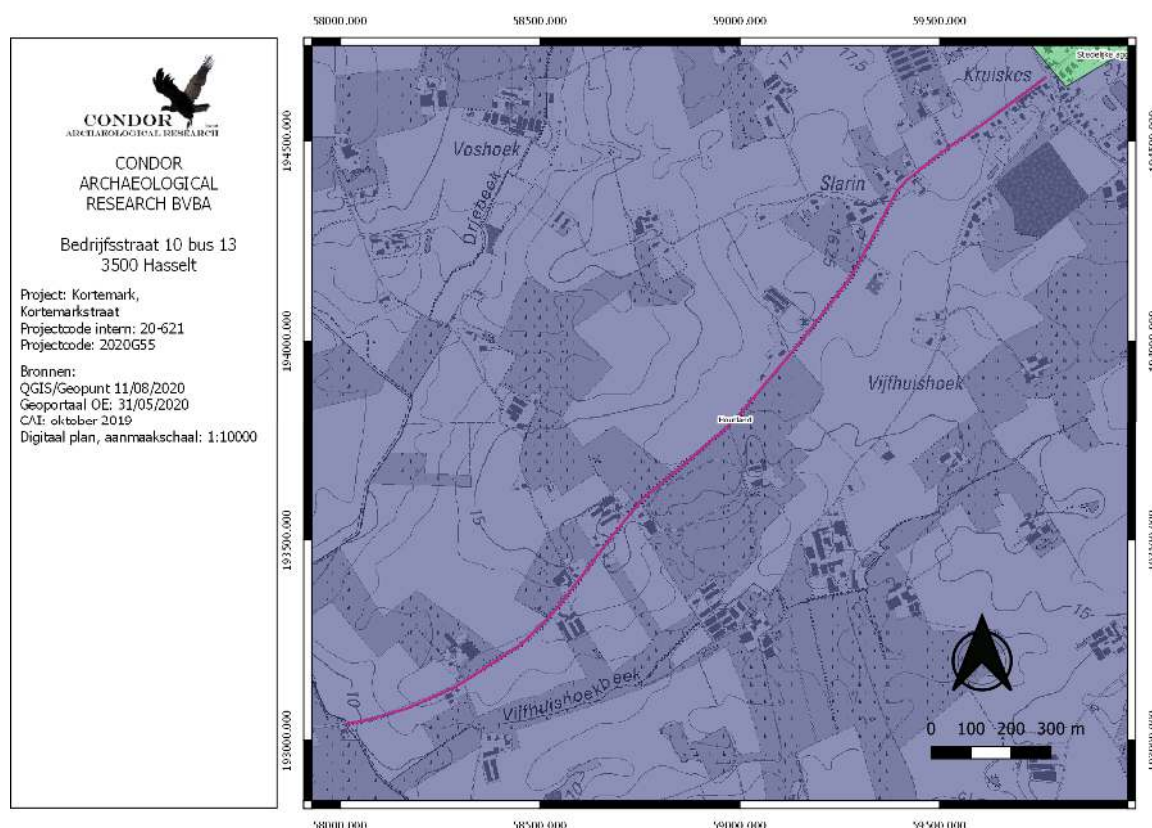
Belangrijke fysische variabelen zijn: de geologie, de geomorfologie, de bodemgesteldheid en de hydrologie. Op basis hiervan kunnen uitspraken worden gedaan over de landschapsgenese, de bodemopbouw, de ligging en stratigrafische positie van sedimenten waarin archeologische vindplaatsen kunnen zijn ingebed. Tevens is van belang het grondgebruik in het heden en verleden te inventariseren.

Bovenstaande elementen zijn gewichtige uitgangspunten om gefundeerde uitspraken te kunnen doen over het archeologische verwachtingspatroon (zie *infra*).

4.3. Geologie, geomorfologie en bodem

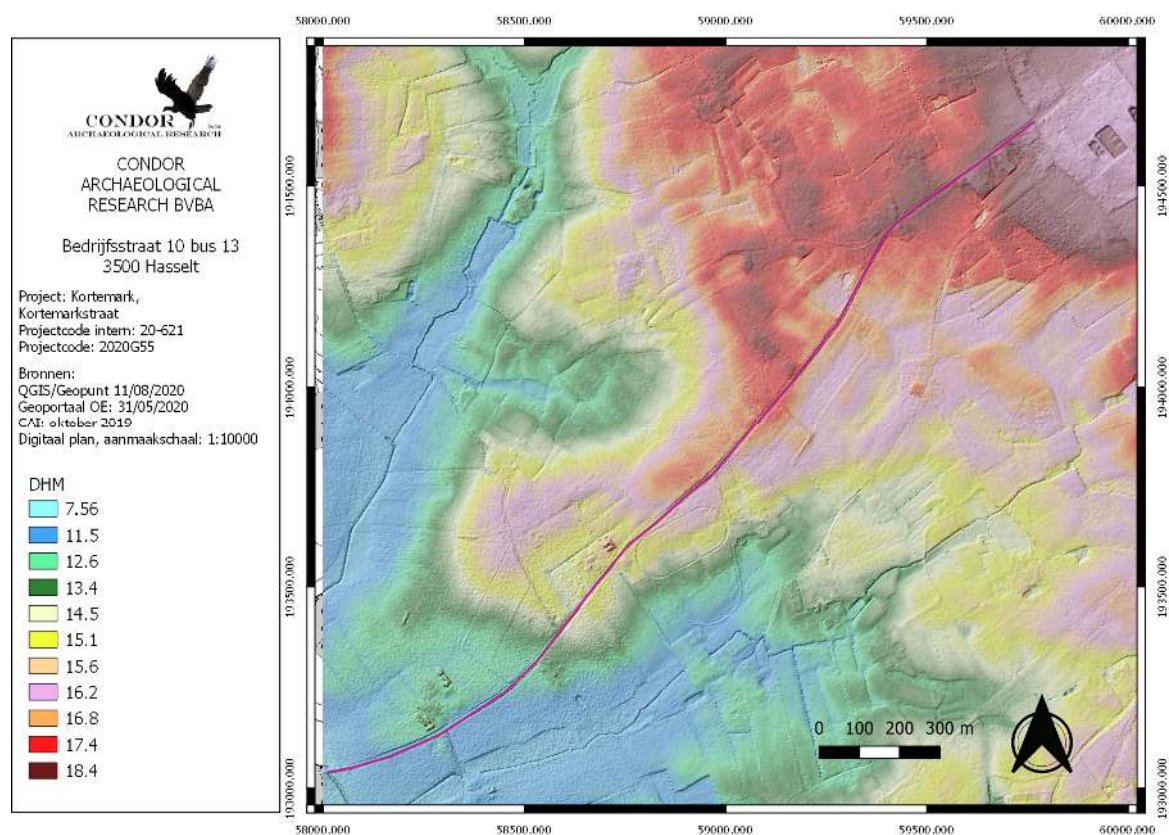
Het plangebied is volgens de traditionele landschappenkaart gelegen in het Houtland (*afbeelding 4.3.1, kleurcode paars*). Houtland is een geografische streek die het grootste deel van het oosten van West-Vlaanderen omvat. In het noorden grenst het aan Brugge, in het oosten aan het Meetjesland op de provinciegrens tussen Oost- en West-Vlaanderen. De zuidergrens wordt gevormd door een lijn die ongeveer van Tielt naar Diksmuide loopt. Ten westen liggen De Polders. In het westen en noorden vinden we Torhout dat als hoofdstad van het Houtland beschouwd wordt, hoewel deze geografische regio geen administratieve of bestuursmatige rechtspersoonlijkheid heeft. Zoals de naam doet vermoeden is het Houtland vrij bosrijk. Nochtans is de bebossing op de zandige lage heuvelruggen, die in het eoceen gevormd werden, relatief recent. Het gebied was tot het begin van de 19de eeuw vooral een karig heidegebied (waarvan nog restanten te vinden zijn in natuurgebied Doeveren), met meersen en enkele vruchtbaarder zandleemgronden in de beekvalleien. Ook de bomentijen (dreven) tussen de velden zijn een typisch kenmerk van het landschap. Sinds 2002 is het Houtland een erkend Regionaal Landschap.²

² <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/themas/15762>

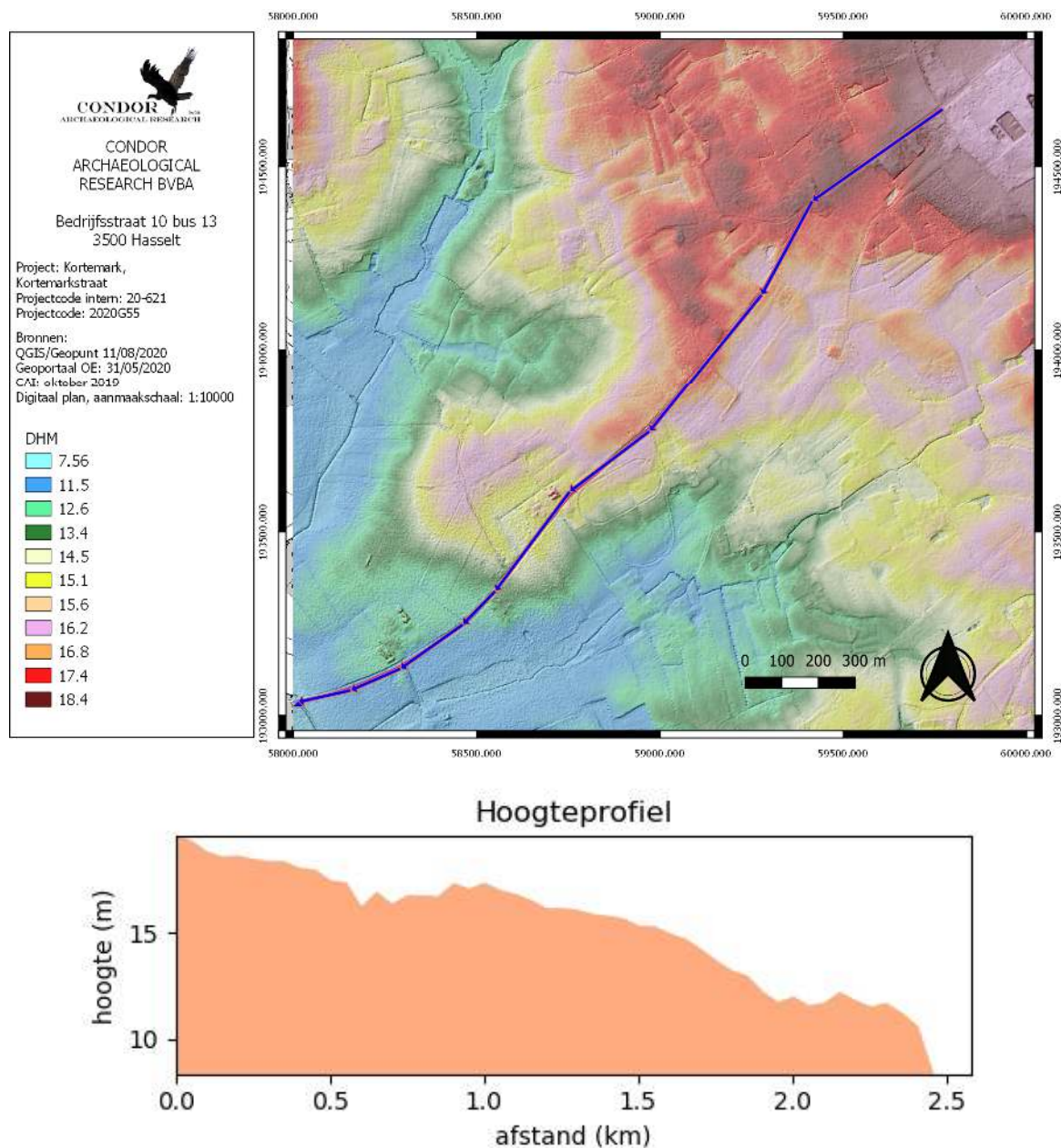
Afbeelding 4.3.1: Uitsnede uit de kaart van de traditionele landschappen met aanduiding van het plangebied (paarse kader).

Op de uitsnede van het Digitaal HoogteModel (DHM, *afbeelding 4.3.2*) is te zien hoe het tracé in het zuidwestelijke deel nog in het beekdal van de Kasteelbeek ligt. Net ten zuiden van het tracé mondt de vijfhuishoekbeek uit in deze Kasteelbeek. Het tracé loopt grotendeels over een kaap in het landschap die de scheiding vormt tussen het beekdal van de Kasteelbeek in het Noorden en het beekdal van de Vijfhuishoekbeek in het zuiden. Deze kaap is een slingervormige rug die het verlengde is van de verhevenheid waarop Torhout ligt.

Afbeelding 4.3.2: Digitaal HoogteModel van de wijde omgeving van het onderzoeksgebied (paarse kader). In de rode uitsnede is een detail van dit DHM gevoegd.

Binnen het plangebied wordt een relatief groot hoogteverschil waargenomen (*afbeelding 4.3.3*). De hoogtelijn is van noordoost naar zuidwest genomen. In het noordoosten is het maaiveldniveau circa 14 m +TAW. Het reliëf daalt tot 8 m +TAW.

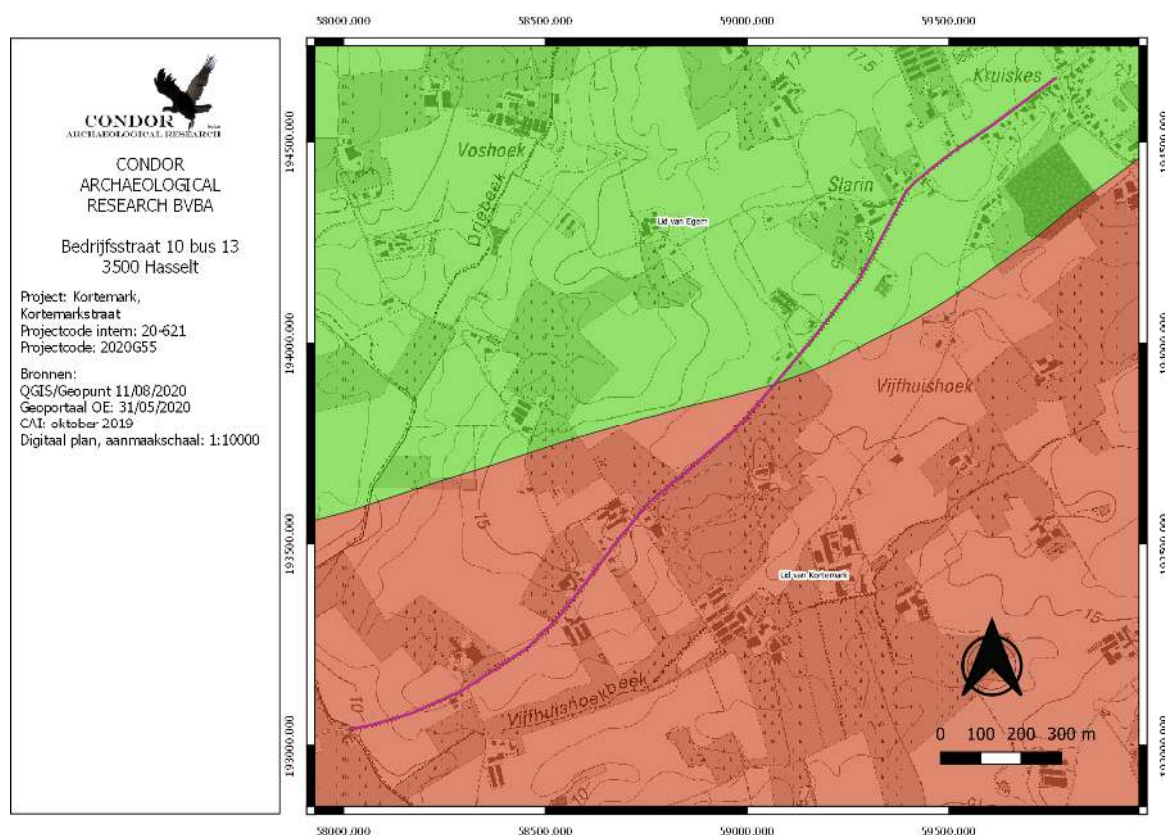

Afbeelding 4.3.3: Hoogtelijn doorheen het landschap van oostnoordoost naar westzuidwest. Het plangebied wordt aangegeven met de paarselijn.

De geologische ondergrond bestaat volgens de Tertiair geologische kaart (afbeelding 4.3.4) uit de Formatie van Tielt. De Formatie van Tielt vormt een maximaal 50 meter dik pakket en wordt onderverdeeld in drie leden: het Silt van Kortemark, de Klei van Egemkapel en het Zand van Egem (glauconiethoudend fijn zand). De formatie ligt boven op de Formatie van Kortrijk (een dik pakket mariene zandige klei uit het vroege Ypresiaan).

In het noordelijke deel komt het Lid van Egem voor, dat bestaat uit grijsgroen zeer fijn zand met kleilagen en zandsteenbanken en dat glauconiet- en glimmerhoudend is. Het zuidelijke

deel ligt binnen het Lid van Kortemark. Het betreft grijze tot groengrijze klei tot silt met dunne banken van zand en/of silt.

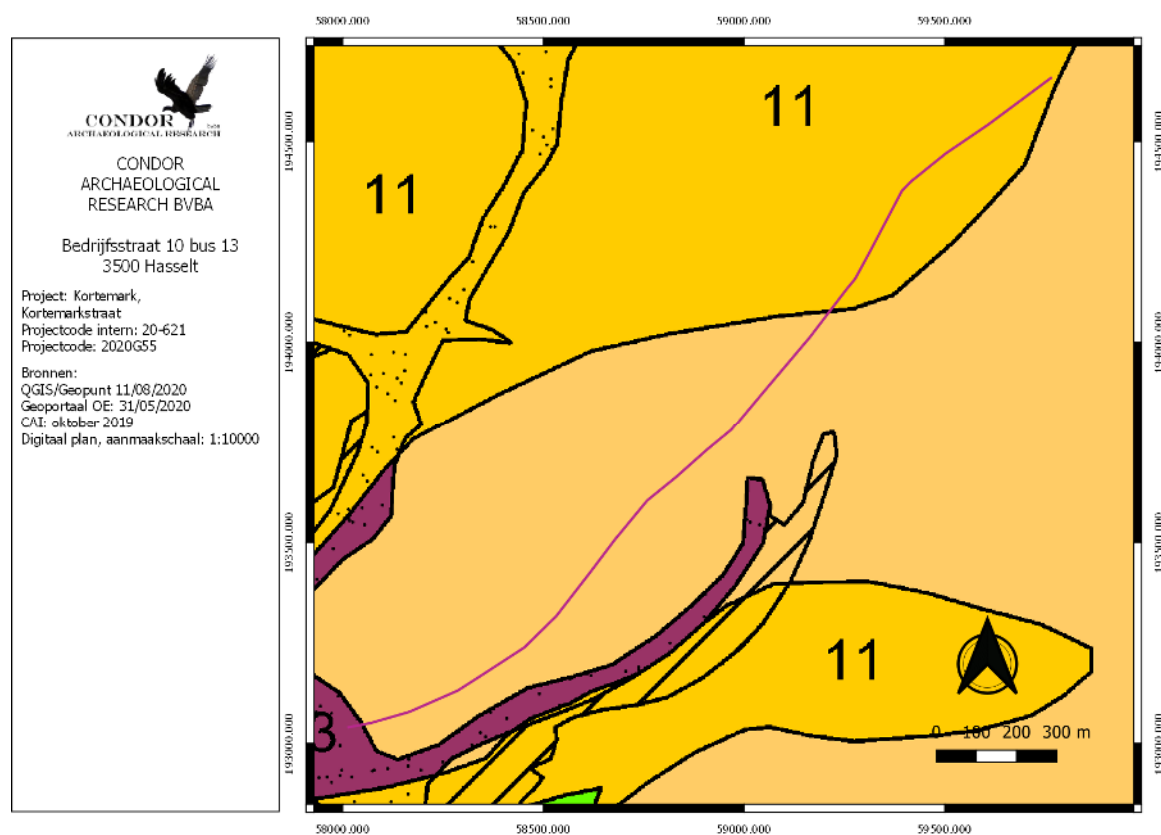
Afbeelding 4.3.4: Tertiair geologische kaart met aanduiding van het plangebied (paarse kader).

Volgens de Kwartair geologische kaart³ (afbeelding 4.3.5) doorsnijdt het onderzoekstracé drie kwartairgeologische eenheden. In het uiterste zuidwesten komen vanaf het maaiveldniveau fluviale afzettingen voor met een textuur variërend van klei tot zand. Lokaal heeft zich hierin veen ontwikkeld (afbeelding 4.3.5, code 3). De afzettingen zijn van Holocene ouderdom. Deze dekken zandige tot zandlemige eolische afzettingen af die mogelijk bestaan, althans toch de onderzijde van het pakket, uit een alteratie van zand- en siltlagen. Het is mogelijk dat, alvorens de fluviale afzettingen werden afgezet dat er een gedeelte is weggeërodeerd. De afzettingen dateren uit het laat-Weichselien.

Deze laatste afzettingen komen ook meteen vanaf het maaiveld voor binnen het centrale deel (afbeelding 4.3.5, code 4) en noordelijke deel van het plangebied (afbeelding 4.3.5, code 11). Binnen het noordelijke deel dekken deze afzettingen hellingsafzettingen en lokale fluviale

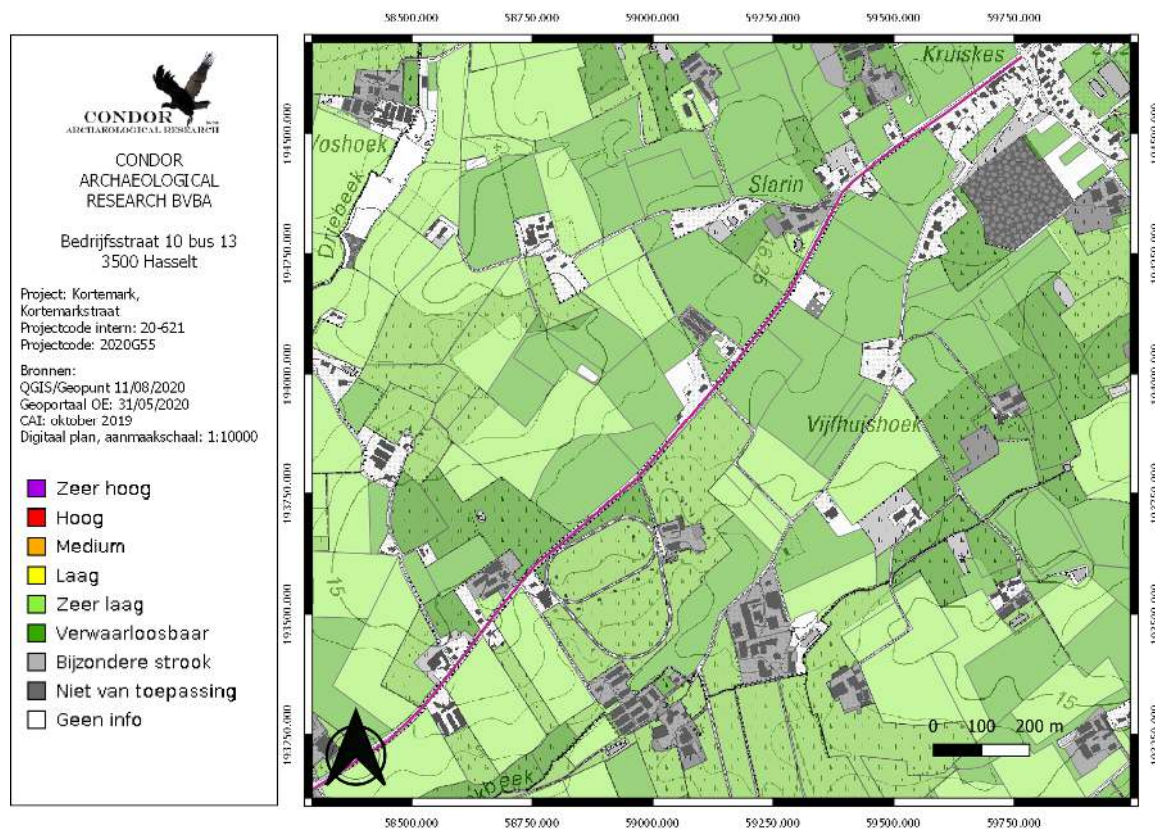
³ Schroyen 2003.

afzettingen voor met een textuur variërend van kleiig tot zandig. Deze lokale hellingsafzettingen werden in het midden Weichselien afgezet.

Afbeelding 4.3.5: Kwartairgeologische kaart van het plangebied (paarse kader) en omgeving.

Ter afsluiting van het aardkundig en bodemkundige deel werd de bodemerosiekaart (afbeelding 4.3.7) geraadpleegd. Langsheen het tracé komt een zeer lage (afbeelding 4.3.7, kleurcode lichtgroen) en verwaarloosbare erosiegraad voor (afbeelding 4.3.7, kleurcode donkergroen).

Afbeelding 4.3.7: Potentiële bodemerosiekaart per perceel met aanduiding van het plangebied (paarse kader).

4.4. Historische situatie en ligging

Torhout wordt voor het eerst vermeld in de 9de-eeuwse *Vita Bavonis*. *Turbolt* zou dennenbos betekenen. Uit deze tekst mogen we afleiden dat Torhout al een klooster bezat vóór 654. Het is onbekend waar dit klooster en een eventuele andere vroegmiddeleeuwse aanwezigheid moet gesitueerd worden. De betekenis van een klooster in deze vroege periode mag echter niet onderschat worden. Kort na 860 schenkt de Franse koning het klooster aan Boudewijn die later ook het graafschap Vlaanderen geschonken krijgt. Hiervan wordt Brugge het politieke centrum.

Pas vanaf de 11de eeuw zijn opnieuw gegevens beschikbaar. Zowel de romaanse Sint-Pieters-bandenkerk als het Sint-Pieterskapittel dateren uit deze periode. Sporen uit de 11de eeuw werden bij archeologisch onderzoek rond de kerk al aangetroffen. Eveneens in de 11de

eeuw wordt voor het eerst een jaarmarkt vermeld in Torhout, die één van de belangrijke Vlaamse jaarmarkten zou worden. De bloei was echter van korte duur, aangezien de betekenis van de landmarkten erg snel afneemt door de toenemende maritieme handel. Torhout verloor dan ook vanaf het derde kwart van de 13de eeuw alle nationaal en internationaal economisch belang.

Torhout kreeg in het derde kwart van de 12de eeuw stadsrechten. Het was de bevestiging van een bestaande toestand. Tegelijkertijd werd ook het eerste ‘stedehuys’ opgericht op de markt. Er is erg weinig geweten over het uitzicht van de stad Torhout tot de 16de eeuw. Er waren geen poorten of muren, alleen een walgracht.

Na 1600 werd een deel van het grote marktplaats verkaveld. Hier werd onder meer een brouwerij opgericht. Belangrijk voor Torhout is het pottenbakkersambacht dat vanaf de 17de en 18de eeuw gedocumenteerd is. In de 18de eeuw onderging Torhout belangrijke en bepalende wijzigingen. Vooral de groei van een aantal kleinere ambachtelijk-industriële vestigingen (o.a. Huidevetterstraat, Nieuwstraat), de aanleg van de steenwegen en de bevolkingsaan groei waren belangrijk. Het centraal op het marktplaats gelegen stadhuis is omgeven door gebouwen. Dit oorspronkelijk vrij gesloten beeld van de binnenstad werd tenslotte in de tweede helft van de 20ste eeuw open gemaakt. Het stadhuis en de Sint-Pietersbandenkerk kwamen hierbij vrij te staan⁴.

Het Torhout buiten de vroegere stadsgrenzen, buiten de vroegere stadsvest was bezaaid met “Hoeken”, gehuchten die dikwijls minder gemakkelijk te bereiken waren vanuit de binnenstad, zeker voor de aanleg van de steenwegen. Bestuurlijk waren de meeste tot op het einde van de 18 eeuw afhankelijk van het bestuur van het Land van Wijnendale. Meestal gaat het hier om min of meer toevallige concentraties van hoeven (zoals de Langenhoek, Voshoek, Geuzenhoek, Waterhoek), beperkte bebouwingen rond een lokale herberg, meestal gelegen op een kruispunt van enkele landelijke wegen (’t Schaakske, Pottebezemhoek, Revinzehoek, Driekoningen, De Griete). Andere waren het Maagdeveld (ontstaan rond de ontginning van het voormalige veldgebied) of Wijnendale (ontstaan rond de inplanting van klerikale gebouwen). De meeste van deze gehuchten bleven gedurende lange tijd ongewijzigd bestaan⁵.

⁴ Onroerend Erfgoed 2020.

⁵ F. Roelens, 2020.

De Kortemarkstraat is een lange verbindingsweg met een licht gebogen tracé. Deze loopt vanuit het centrum van Torhout vanaf de Rijselstraat, over de ringweg (Vredelaan), door landelijk gebied tot op grondgebied Kortemark, en loopt verder naar Kortemark en Ieper. Het tracé van deze straat is als dusdanig reeds aangeduid op de Ferrariskaart (1770-1778), en loopt in landelijk gebied met verspreide hoevebouw.

Deze verbindingsweg is van groot belang in de periode van de jaarmarkten (11de-13de eeuw). In 1570 wordt de Kortemarkstraat "Groote Iperstrate" genoemd, in 1700 "Iperstraete" (cf. door M. Pyck op basis van de ommeloper gereconstrueerde kaart "Thorhoudt anno 1700"). Tot het begin van de 18de eeuw wordt de Kortemarkstraat ook wel "de Oude Ieperweg" genoemd. In 1850 noemt ze "Yperschen Heirweg". Tot de 19de eeuw staat de Kortemarkstraat in voor de verbinding van Torhout met Ieper. Aan de kruising van de Kortemarkstraat met de Moereveldstraat/ Kruiskensstraat is er een klein gehuchtje. Op de kaart van Ph. Vander Maelen (1846-1854) is op deze kruising "het Strooyhuys" terug te vinden. Op de kaarten van het Militair Cartografisch Instituut van 1861, 1883 en 1911 is er telkens een verwijzing naar een herberg "Het Kruiken, Cab." (cf. K. De Flou). Volgens K. De Flou wordt de naam "Cortemarckstraete" voor het eerst vermeld in 1660⁶.

Oude kaarten kunnen inzicht verschaffen over landschappelijke veranderingen. Ze kunnen ons duidelijk maken waarom bepaalde wegen lopen zoals ze lopen, wat restanten van oude verkavelingspatronen zijn en wanneer bepaalde gebieden ontgonnen zijn.

Het historisch gebruik van een landschap is geënt op de natuurlijke omstandigheden ter plaatse. Tot de 20^e eeuw waren namelijk de mogelijkheden beperkt om een landschap aan te passen aan het gewenste gebruik. Globaal kon het landschap ingedeeld worden in 3 landschapstypen:

1. de akkerarealen met bijbehorende bewoning;
2. de wei- en/of hooilanden;
3. de woeste gronden.

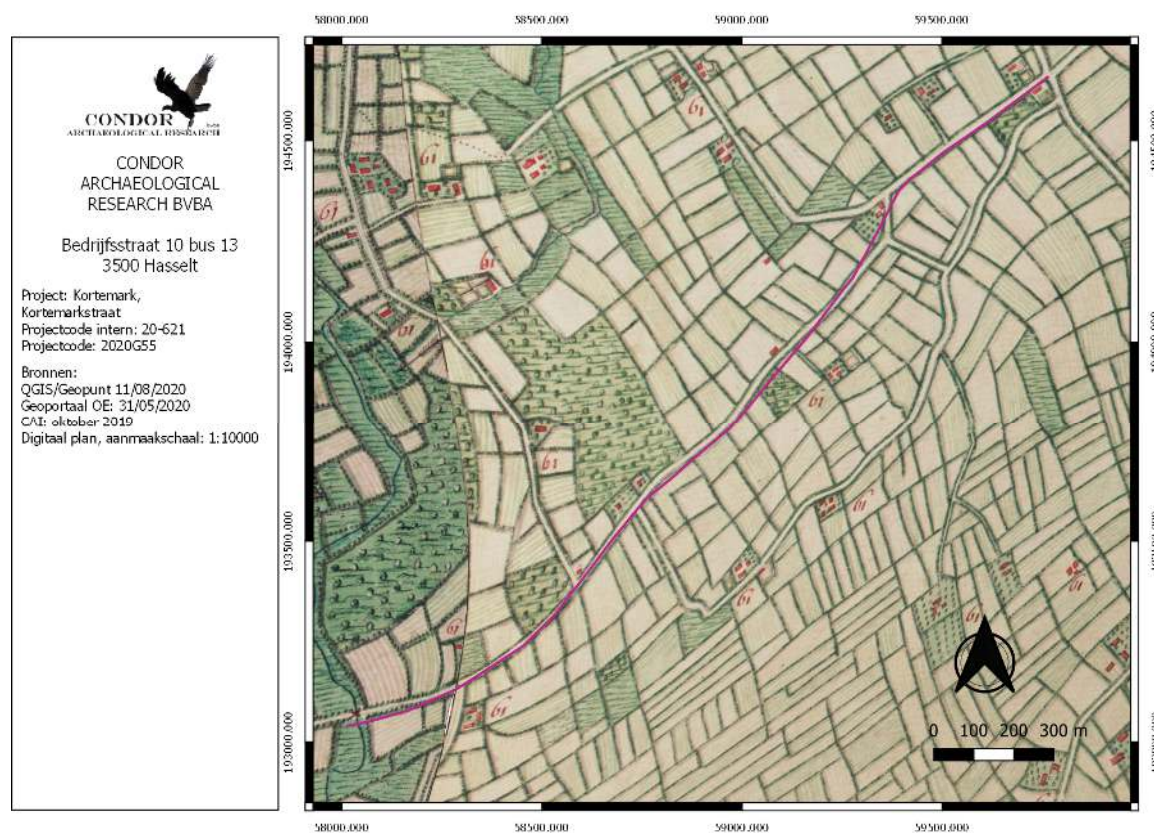
De akkerlanden en nederzettingen bevonden zich grotendeels op de goed ontwaterde en mineralogisch rijkere delen van het landschap. De slecht ontwaterde en mineralogisch armere delen werden ingericht als wei- en/of hooilanden.

⁶ Onroerend Erfgoed 2020.

De oudste kaart die georefereneerd kan worden is de kaart van Ferraris uit de periode 1771-1778⁷ (*afbeelding 4.4.1*). Hierop is te zien dat de Kortemarkstraat reeds bestond. Het tracé volgt nagenoeg volledig het huidige traject. Enkel ter hoogte van Slarin zit er een afwijking ten opzichte van de huidige loop. Indertijd zat er een knik in de weg omwille van een aanwezig boeren erf.

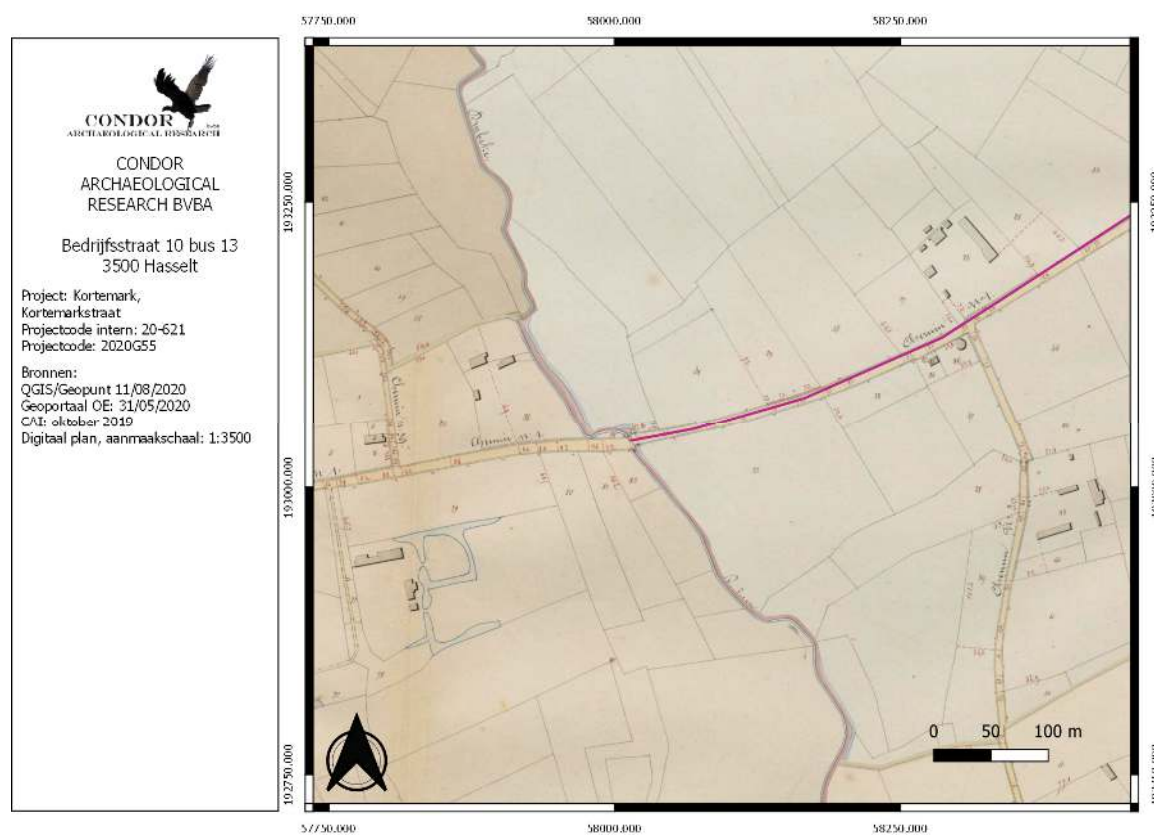
Langs het wegtracé komt sporadische bebouwing voor. Het merendeel van de aangrenzende percelen wordt gebruikt als akkerland. Centraal noordelijk kan er een bosperceel worden herkend. In het dal van de Kasteelbeek zijn drassig graslanden gelegen.

De Atlas van de Buurtwegen uit 1843-1845 (*afbeelding 4.4.2-afbeelding 4.4.5*) geeft grotendeels eenzelfde beeld weer. De bebouwing langs de weg is iets toegenomen. Vooral ter hoogte van Slarin kan nu duidelijk gezien worden dat het plangebied doorheen een vijver en vervolgens doorheen een woonhuis liep. De kaart van Vandermaelen (*afbeelding 4.4.6*) en Popp (*afbeelding 4.4.7*) laat eenzelfde beeld zien.

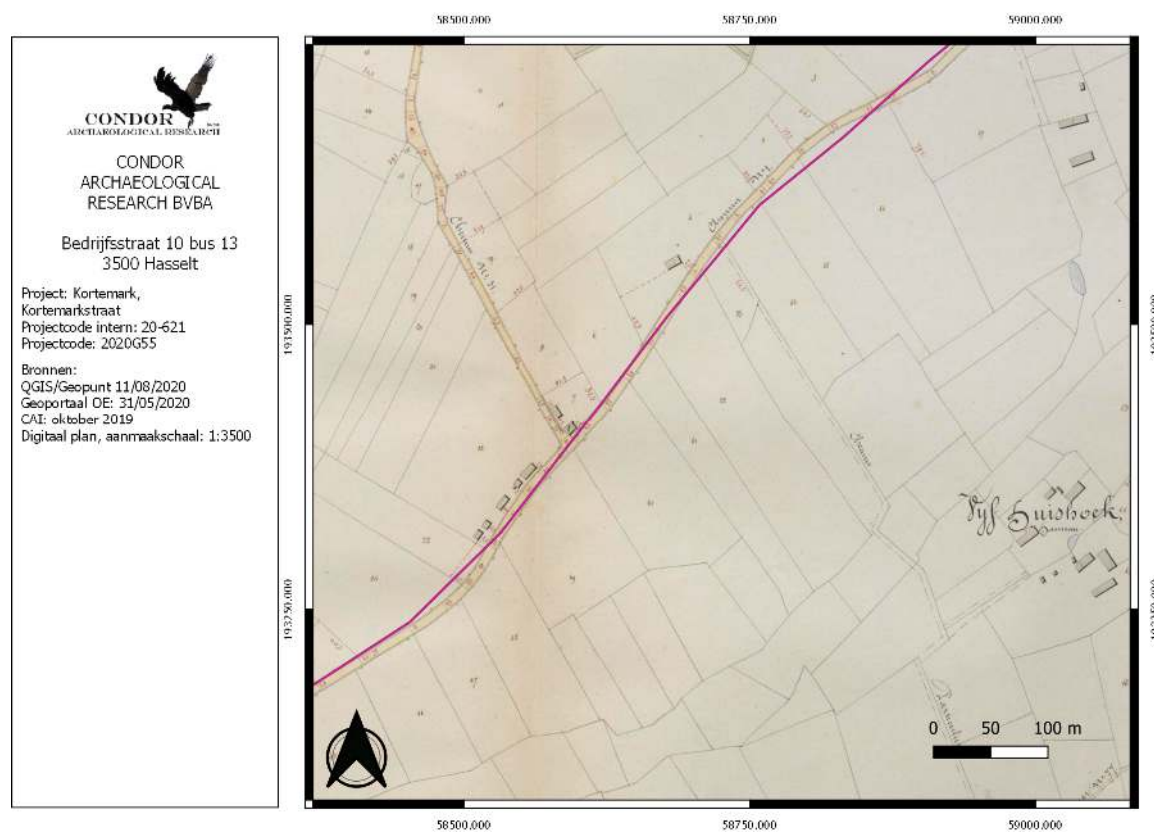

Afbeelding 4.4.1: Ferrariskaart uit 1771-1778 met aanduiding van het plangebied (paarse lijn).

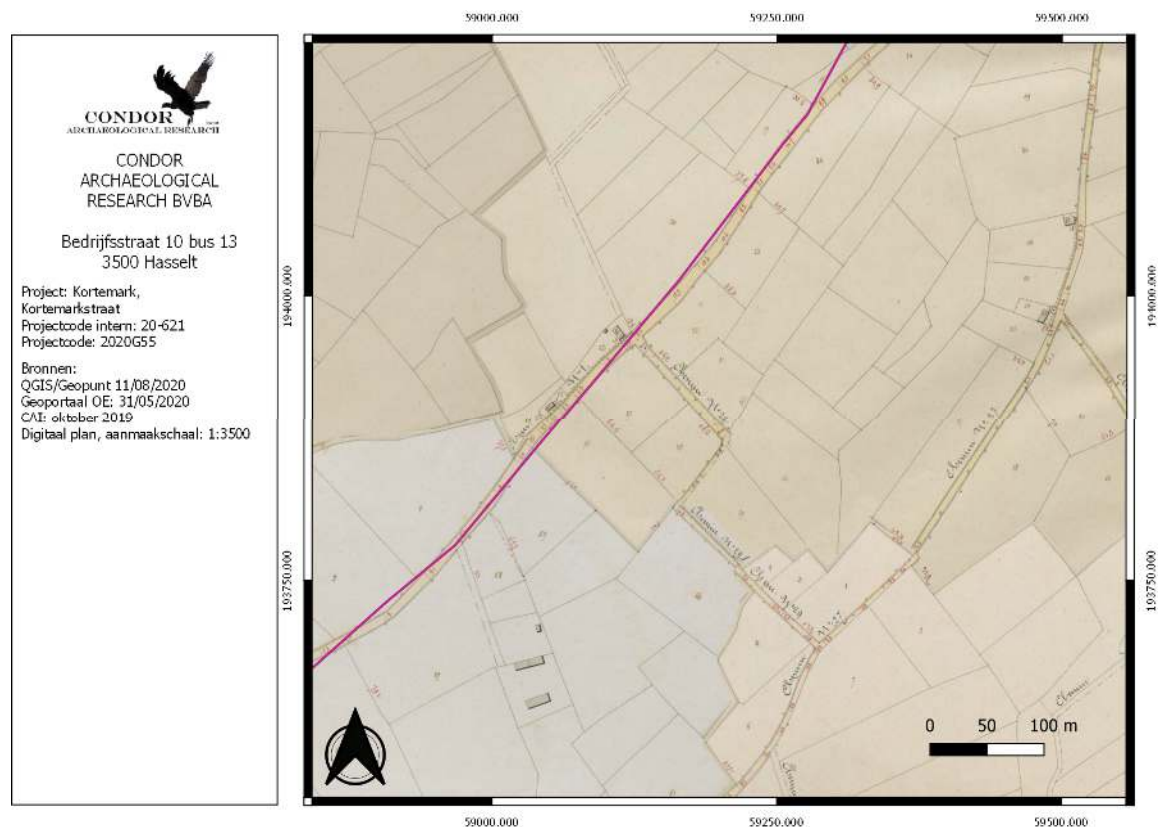
⁷ Uitgeverij Lannoo n.v., 2009.

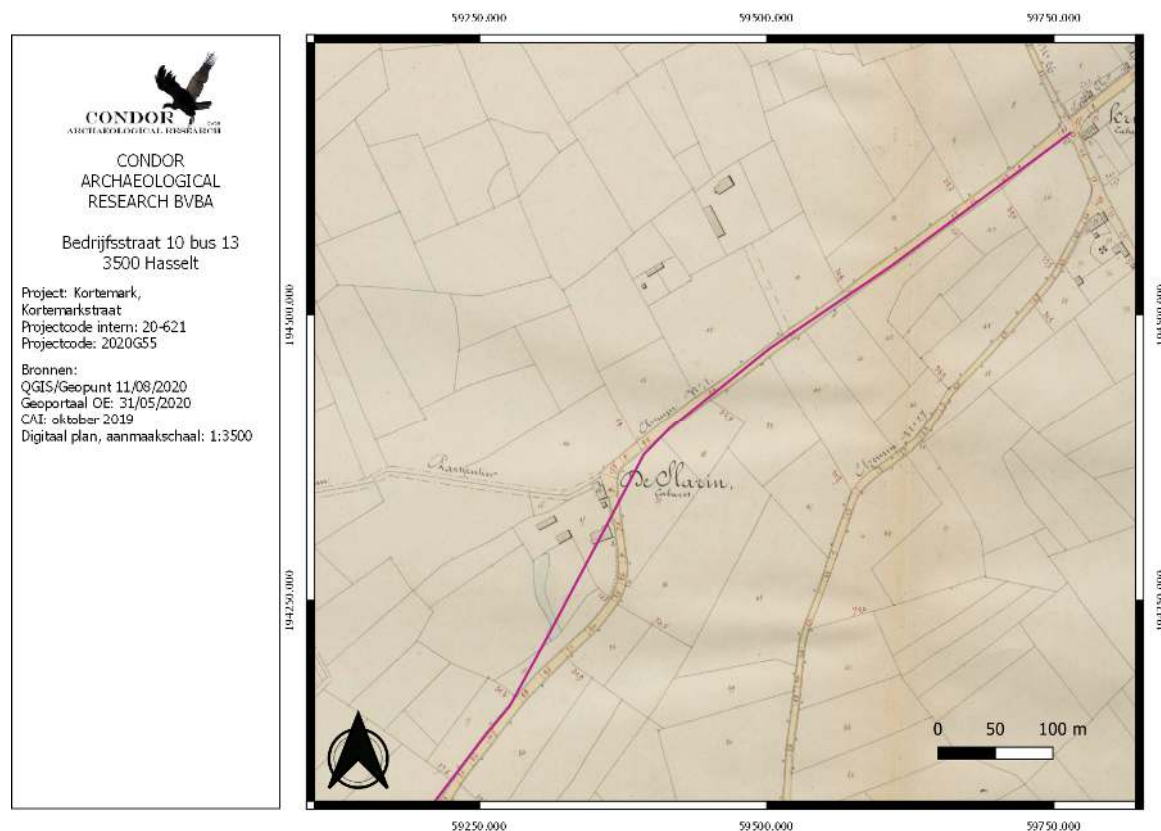
Afbeelding 4.4.2: Atlas der Buurtwegen (deel 1) met aanduiding van het plangebied (paarse lijn).

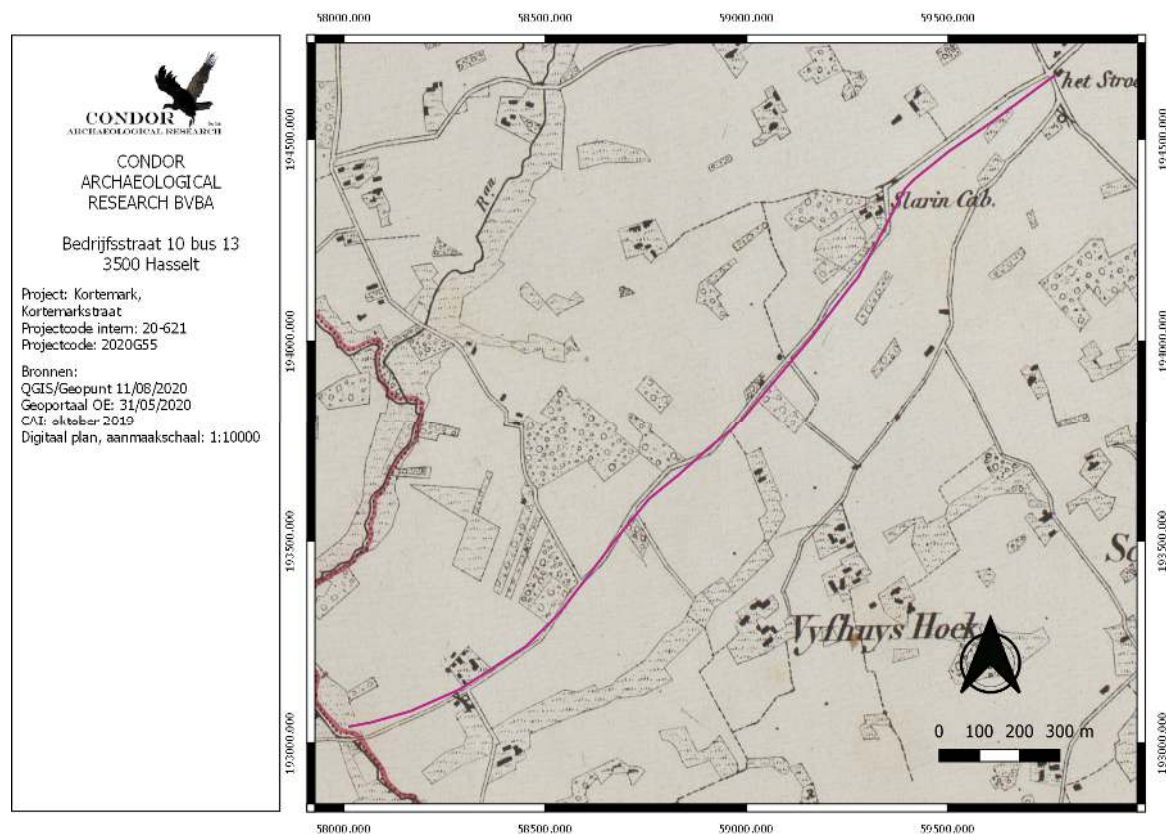
Afbeelding 4.4.3: Atlas der Buurtwegen (deel 2) met aanduiding van het plangebied (paarse lijn).

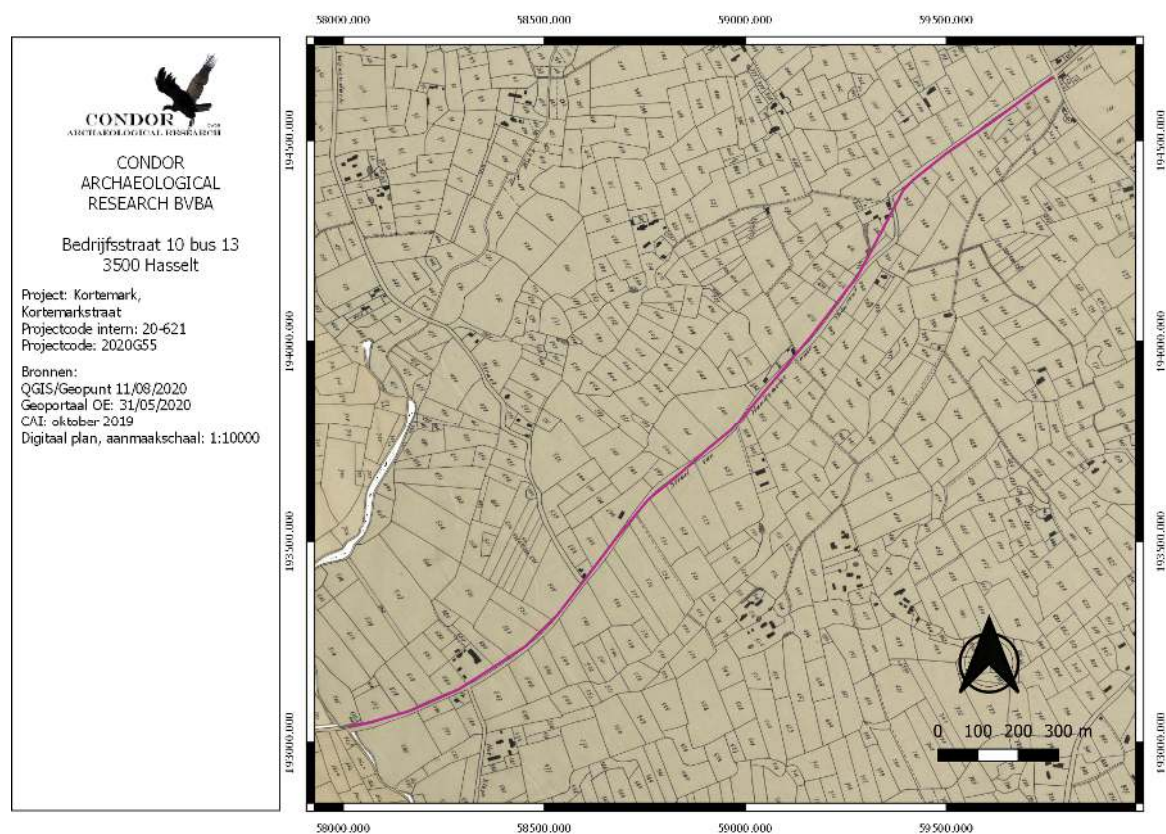
Afbeelding 4.4.4: Atlas der Buurtwegen (deel 3) met aanduiding van het plangebied (paarse lijn).

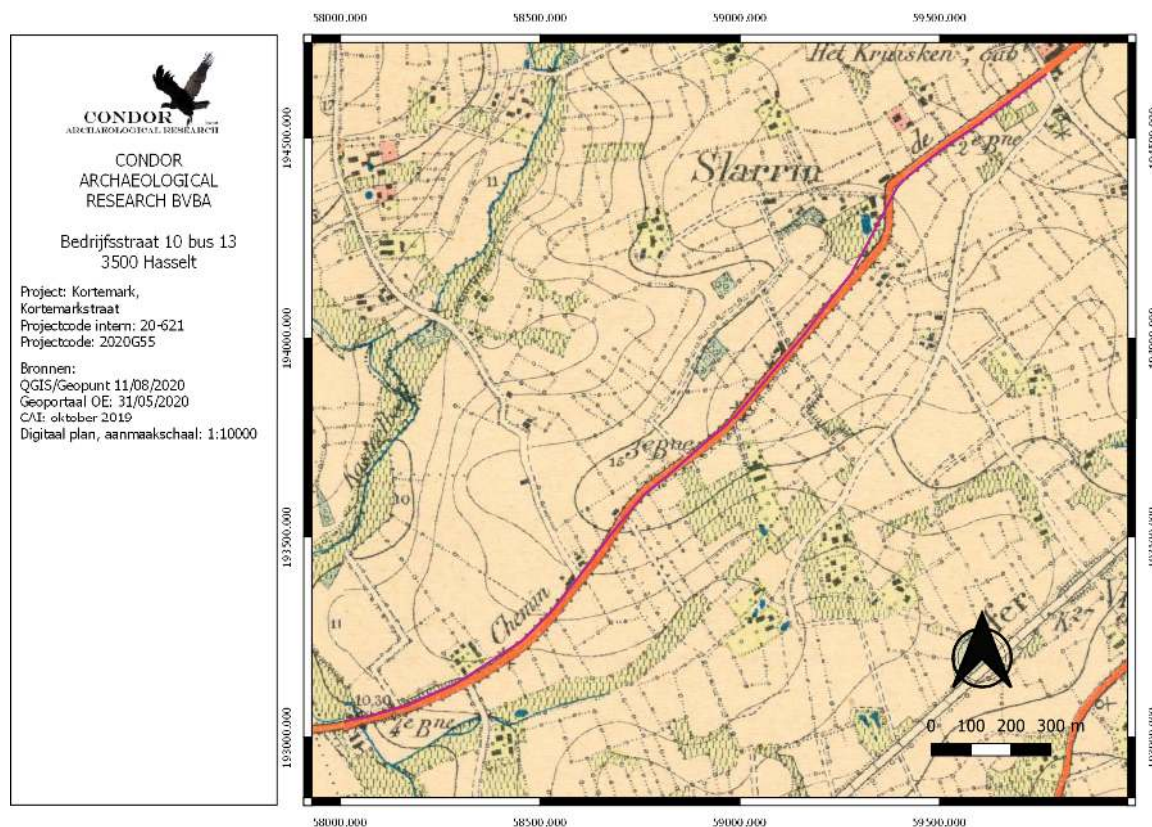
Afbeelding 4.4.5: Atlas der Buurtwegen (deel 4) met aanduiding van het plangebied (paarse lijn).

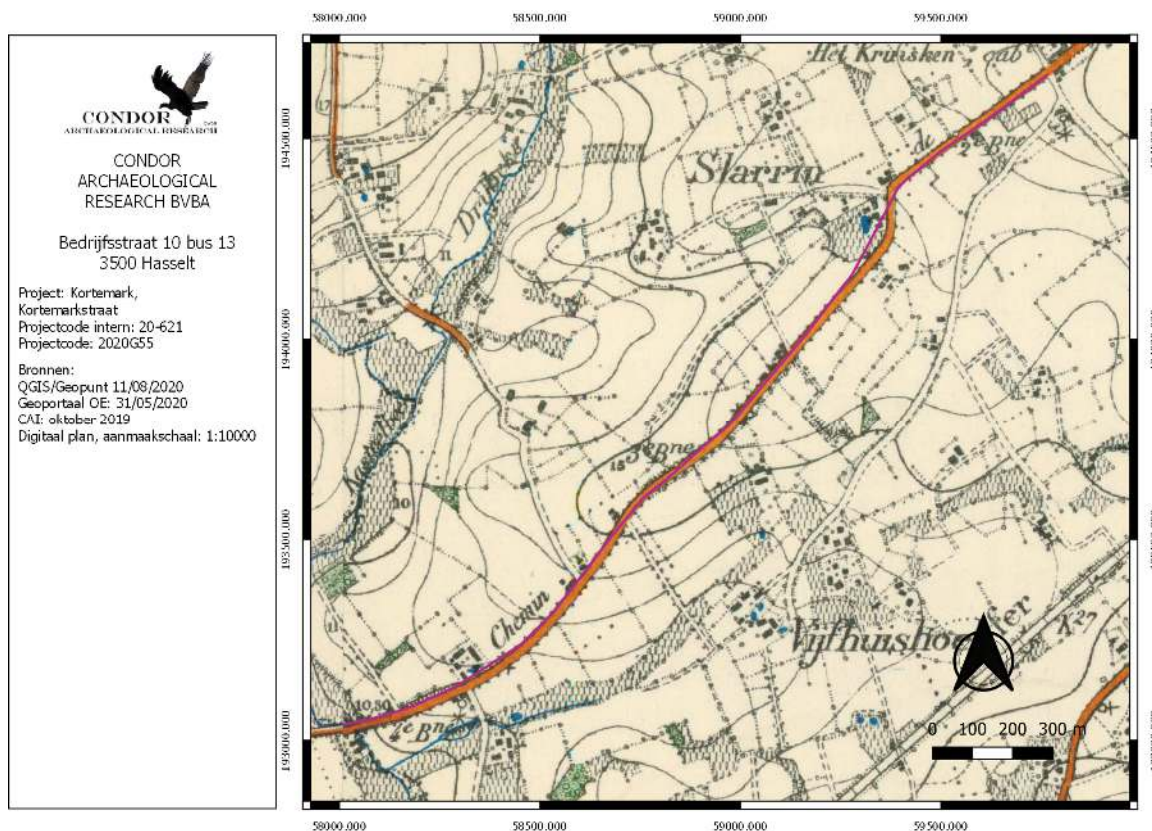
Afbeelding 4.4.6: Kaart van Vandermaelen met aanduiding van het plangebied (paarse lijn).

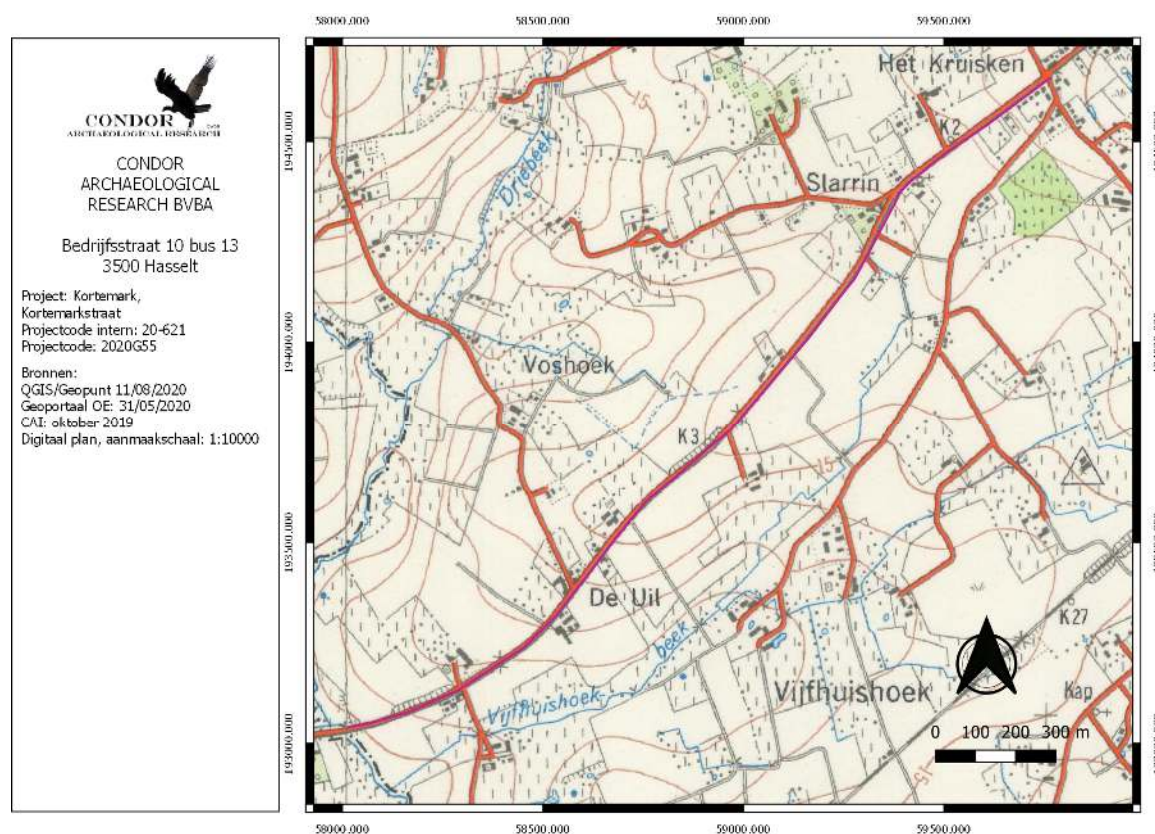
Afbeelding 4.4.7: Poppkaart met aanduiding van het plangebied (paarse lijn).

Afbeelding 4.4.9: Topografische kaart uit 1904 met aanduiding van het plangebied (paarse lijn).

Afbeelding 4.4.10: Topografische kaart uit 1939 met aanduiding van het plangebied (paarse lijn).

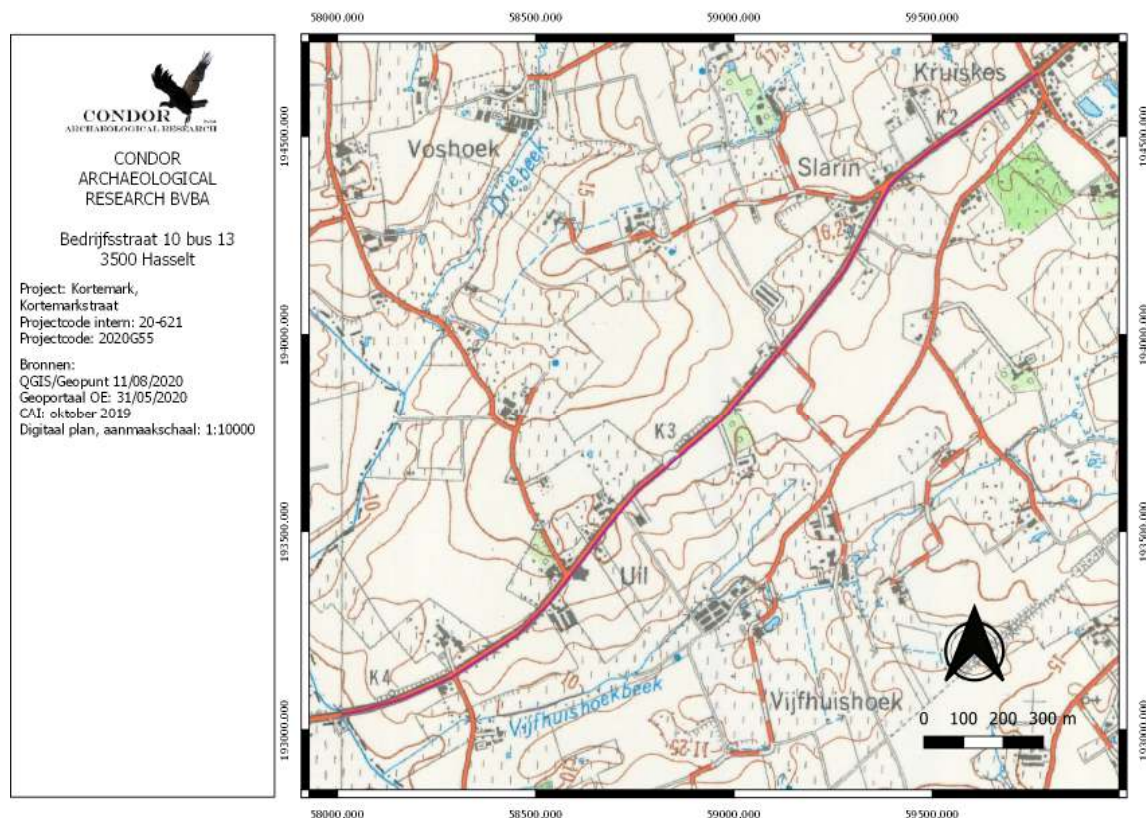
Afbeelding 4.4.11: Topografische kaart uit 1969 met aanduiding van het plangebied (paarse lijn).

De oudste raadpleegbare luchtfoto is uit 1971 (*afbeelding 4.4.12*). Hierop zijn geen verschillen bemerkbaar.

Afbeelding 4.4.12: Luchtfoto uit 1971 met aanduiding van het plangebied (paarse kader).

Noch in de jaren '80 (*afbeelding 4.4.13*), nog in het begin van de 21^e eeuw (*afbeelding 4.4.14*) kunnen er verschillen worden herkend. De landelijke omgeving van Torhout heeft zijn oorspronkelijke karakter goed weten te bewaren.

Afbeelding 4.4.13: Topografische kaart uit 1981 met aanduiding van het plangebied (paarse kader).

Afbeelding 4.4.10: Luchtfoto uit 2019 met aanduiding van het plangebied (paarse kader).

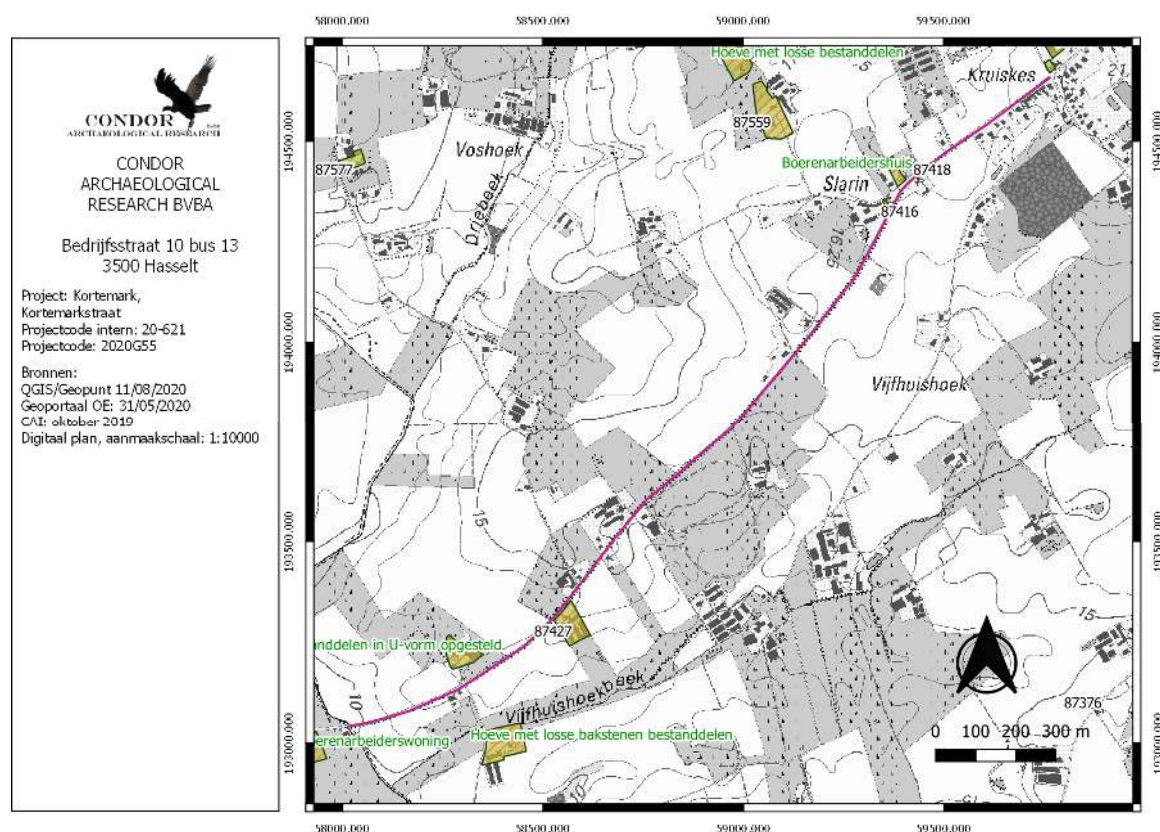
4.5. Erfgoedwaarden en archeologische vindplaatsen

Op de combinatiekaart van de vastgestelde inventarissen (*afbeelding 4.5.1*) zijn vlak langs het plangebied vijf elementen gekend. Vanuit het zuidwesten in noordoostelijke richting gaat het om de volgende elementen.

Een hoeve met losse bestanddelen in U-vorm opgesteld.(ID. 87.417) is gelegen in het zuidwesten van het tracé en dateert, althans deels, uit de 18e eeuw.

Aan de Kortemarksstraat 264 ligt een vrijstaand burgerhuis uit de jaren 1920-1930 (ID 87.427). Aan het kruispunt tussen de Slarinweg met de Kortemarkstraat is een hoeve met losse bestandsdelen gelegen (ID.87.416). Deze dateert minstens uit de 18e eeuw. Net ten noordoosten hiervan is een samenstel van boerenarbeiderhuizen gelegen (ID 87.414). De huidige situatie gaat terug op twee kleinere panden die in 1861 vergroot werden.

Ter hoogte van de Kortemarksstraat 165 ligt de “Hoge Schure” (ID. 87.413). De huidige situatie komt voort uit meerdere losstaande structuren die reeds op de Ferrariskaart konden worden herkend.

Afbeelding 4.5.1: Uitsnede uit de combinatiekaart met de vastgestelde inventarissen met aanduiding van het plangebied (paarse kader).

Met het in voegen treden van het nieuwe erfgoeddecreet zijn in de omgeving van het plangebied verschillende archeologienota's en nota's opgemaakt (*afbeelding 4.5.2*). Het enige onderzoek dat op korte afstand heeft plaats gevonden is een archeologienota die is opgemaakt, bestaande uit een bureauonderzoek en een landschappelijk booronderzoek, voor de heraanleg van de Torhoutstraat in Kortemark, in het verlengde van het huidige plangebied, met twee bijhorende bufferbekkens (ID. 3968). Voor de heraanleg van de wegenis en het ontgraven van grachten werd geoordeeld dat verder onderzoek niet noodzakelijk was gezien de smalle, langgerekte vorm van het plangebied waardoor de waarnemingsmogelijkheden beperkt zijn en er een grote kans is dat zelfs bij de aanwezigheid van een archeologische vindplaats de contextuele samenhang van sporen niet kan achterhaald worden.

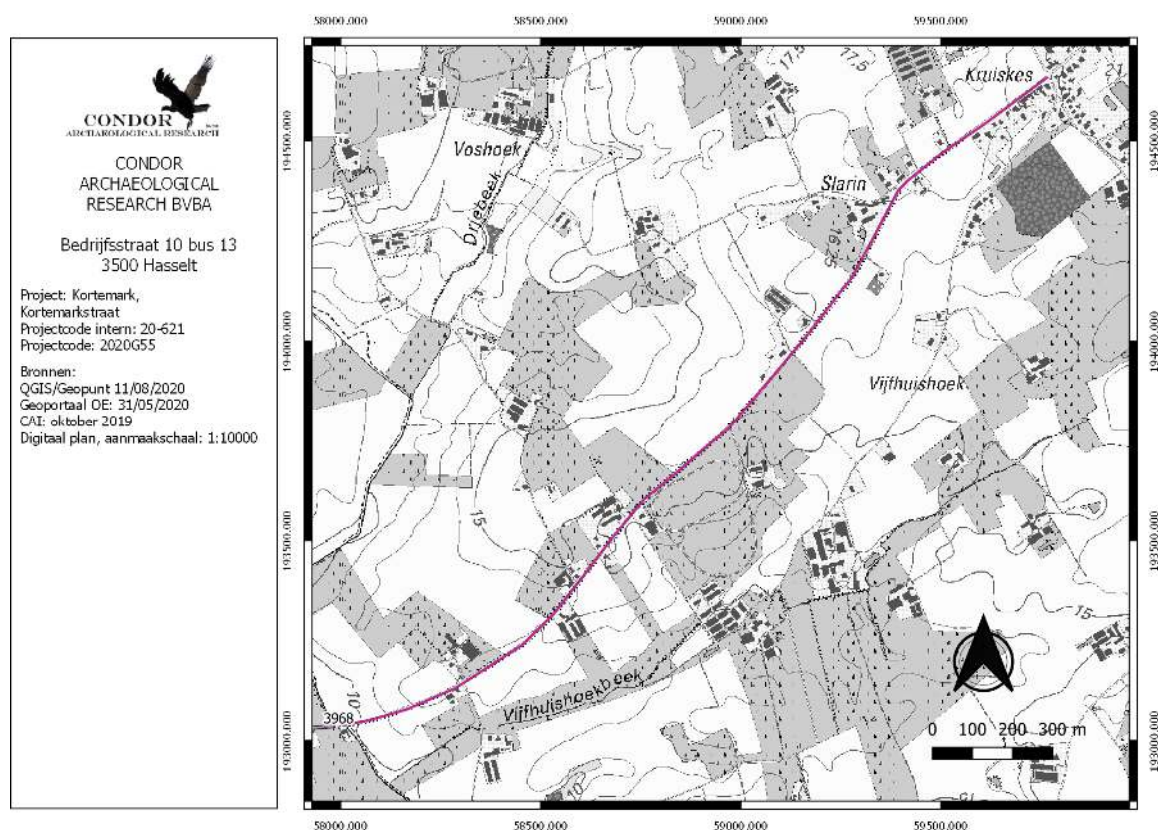
Ter hoogte van de bufferbekkens werd een landschappelijk booronderzoek uitgevoerd. Voor het lager gelegen bufferbekken werd geoordeeld dat de condities te nat waren om vervolgonderzoek te verantwoorden. Voor het hoge gelegen bufferbekken konden archeologische resten niet worden uitgesloten. Aangezien een aangrenzend onderzoek werd vrijgesteld op basis van een te diffuse spoorspreiding, gaat de situatie ter plaatse van het plangebied waarschijnlijk gelijkaardig zijn en is er een vrijgave geadviseerd⁸.

Op een 300-tal m ten noorden van het plangebied werd in 2018 een bureauonderzoek uitgevoerd naar aanleiding van de rioleringswerken aan de Oostendestraat, Zomerstraat, Revinzestraat, Landstraat, Kruisstraat en waterweg Y.1.15.2.2. Daarnaast worden er ook verschillende werfzones voorzien. Voor de rioleringswerken in alle straten en de werfzones 1, 2 en 4 wordt verder onderzoek niet geadviseerd. Binnen werfzone 3 en het terrein voor grondverbetering wordt wel verder onderzoek noodzakelijk geacht. In eerste instantie wordt een landschappelijk booronderzoek geadviseerd. Afhankelijk van de resultaten kan hieruit een verkennend archeologisch booronderzoek, een waarderend archeologisch bureauonderzoek en/of een proefputtenonderzoek voortvloeien. Ook wordt een proefsleuvenonderzoek noodzakelijk geacht. Aangezien deze onderzoeken in een latere fase uitgevoerd dienen te worden is het bureauonderzoek aangevuld met een programma van maatregelen voor uitstel van onderzoek⁹.

⁸ Van de Water 2017.

⁹ Pelsmaekers 2018.

Ten oosten van het plangebied, grotendeels binnen de historische kern van Torhout gelegen, is in 2020 een archeologienota opgesteld voor de heraanleg van de wegenis en de aanleg van een gescheiden rioleringsstelsel. Voor de zones die binnen de historische stadskern van Torhout liggen levert deze archeologienota geen bijdrage aan de huidige archeologienota.

Afbeelding 4.5.2: Uitsnede uit de combinatiekaart met de vastgestelde inventarissen met daarop aangegeven de archeologienota's en nota's. Het plangebied wordt aangegeven met het paarse kader.

Voor de beperkte oppervlakte die buiten de archeologische zone lag was het wel interessant om de resultaten van het onderzoek te bekijken. Binnen deze zone (Kortemarkstraat en Rijsselstraat) zijn namelijk 10 landschappelijk boringen uitgevoerd. De eerste 150 cm werden manueel beboord omwille van verzekering-technische redenen, vervolgens werd verdiept middels een machinale boormethode, namelijk een geoprobe.

De conclusie van het onderzoek was dat de ondergrond in alle boringen diep geroerd was. In sommige boringen was de verstoringsdiepte zelfs van die aard dat een deel van de oorspronkelijke moederbodem verdwenen was. Om die reden werd voor de zone buiten de

historische stadskern geen vervolgonderzoek geadviseerd. Voor de zone binnen de historische kern werd wel geoordeeld dat verder onderzoek noodzakelijk was¹⁰.

Volgens de Centrale Archeologische Inventaris (*afbeelding 4.5.8*), de Vlaamse archeologische database, zijn in de omgeving van het plangebied twee vindplaatsen bekend.

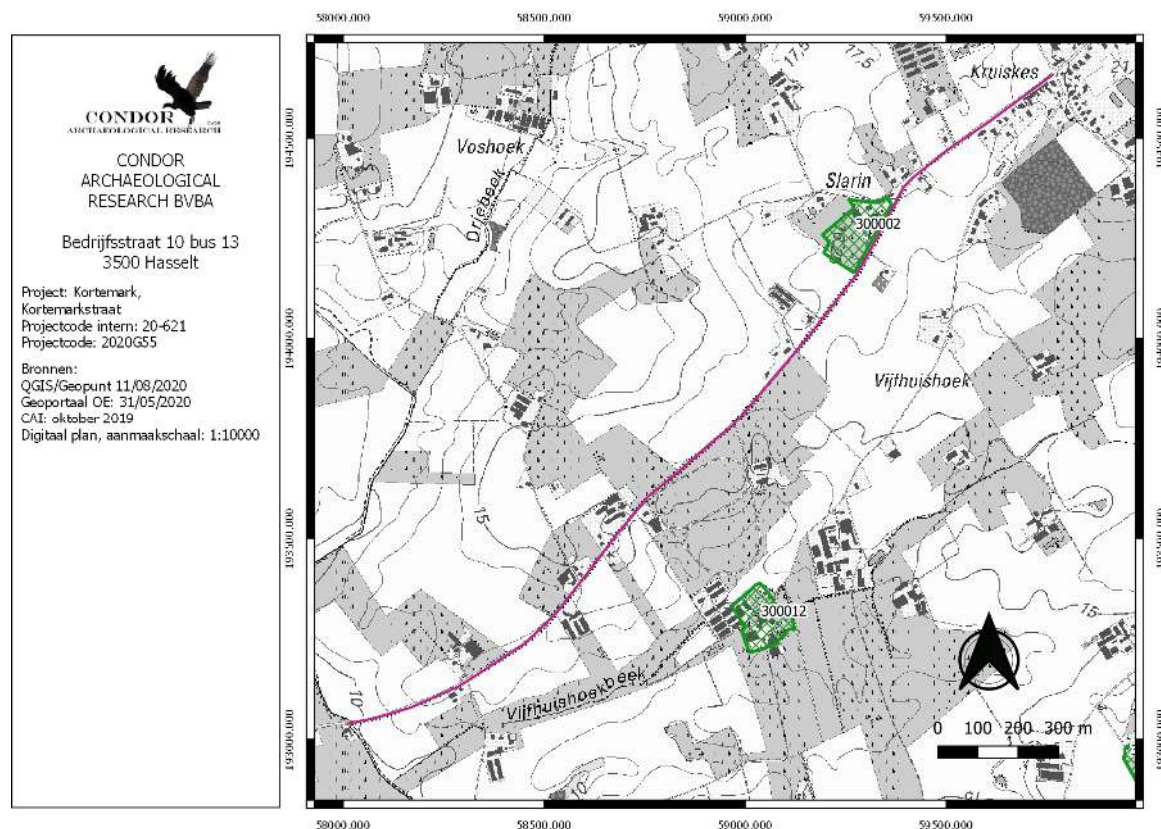
Ter hoogte van Slarin ligt er een site met walgracht langs het huidige plangebied (CAI Inventarisnr. 300.002). Daarbij dient echter opgemerkt worden dat de site afgebakend is tot tegen de weg, terwijl op historische kaarten duidelijk naar voren komt dat het huidige tracé dwars doorheen deze site loopt.

Ook in het gehucht Vijfhuishoek is een site met walgracht uit de late middeleeuwen gekend (CAI Inventarisnr. 300.012)

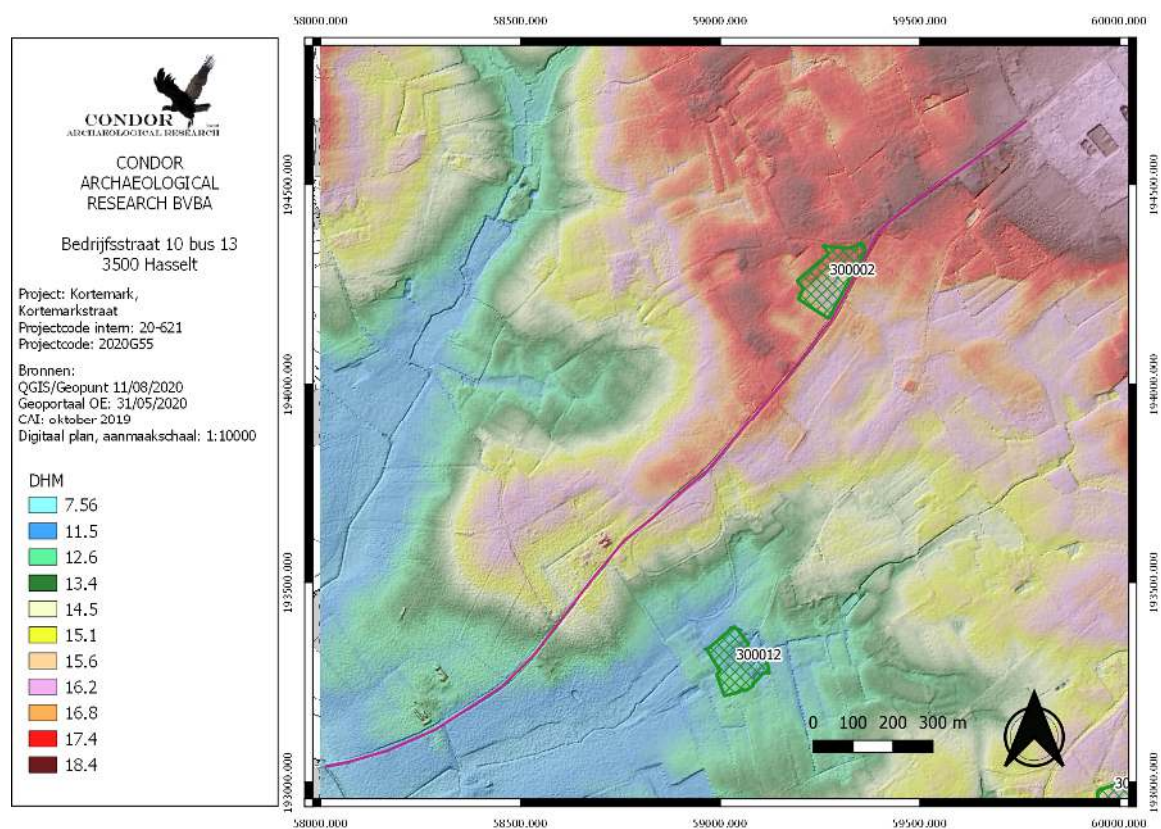
CAI-inventarisnummer	Periode	Inventaris
300.002	Late Middeleeuwen	Site met walgracht
300.012	Late Middeleeuwen	Site met walgracht

Tabel 1: Overzicht van de CAI-inventarisnummers binnen een straal van enkele honderden meters rondom het onderzoeksstracé.

¹⁰ Roelens, 2020.

Afbeelding 4.5.3: Uitsnede uit de CAI met aanduiding van het plangebied (paarse kader).

Afbeelding 4.5.4: Combinatiekaart waarbij de vindplaatsen uit het CAI worden weergegeven op het DHM.

5. Synthese

5.1. Archeologisch verwachtingspatroon

5.1.1. Landschappelijke synthese t.b.v. het verwachtingspatroon

De Kortemarkstraat kent reeds een lange geschiedenis die terug gaat tot zeker in de late middeleeuwen. Ondanks de hoge ouderdom van het tracé, zijn er betrekkelijk weinig veranderingen waar te nemen op historische kaarten. Met uitzondering van enkele plaatsen, en dan zeer duidelijk ter hoogte van Slarin, heeft het tracé zijn loop behouden. Dit hoeft ook niet te verwonderen, daar het tracé nagenoeg overal de hoogste terreindelen volgt.

Vandaag de dag is het plangebied al in gebruik als rijweg. De verstoringsdiepte hiervan is niet gekend. Vanaf het kruispunt met Slarin tot aan het noordoostelijke uiteinde is geweten dat onder de bermen aan weerszijde van de weg reeds riolering steekt. De exacte diepteligging is niet gekend. Verder in zuidwestelijke richting is geen riolering bekend. Hier zijn aan weerszijde van de straat wel grachten gegraven.

Aangezien het archeologisch relevante niveau overal, uitgezonderd in het beekdal van de Kasteelbeek, meteen onder de bouwvoor verwacht wordt, gaat de huidige rijweg en belendende gracht een verstorende invloed hebben gehad op het eventueel aanwezig archeologisch erfgoed. Ter plaatse van de nieuwe uitbreiding ten voordele van het fietspad en de nieuwe gracht gaat de impact, voor het grootste deel van het tracé, beperkt zijn tot landbewerking. Dit kan een invloed hebben op de gaafheid van ondiepe vindplaatsen zoals lithische artefactensites, maar dit kan niet op basis van dit bureauonderzoek achterhaald worden.

5.1.2. Potentieel voor steentijd artefactensites

Bij raadpleging van het DHM blijkt dat het tracé loopt vanaf het beekdal van de Kasteelbeek over een slingerende rug tot op de verhevenheid waarop Torhout ligt. De eerste 250 m in het zuidwesten van het plangebied liggen bijgevolg binnen een gradiëntzone. Dus louter op basis van de ligging kan voor deze zone een hoge trefkans worden opgesteld voor lithische artefactensites van jager-verzamelaars uit het laat-paleolithicum tot en met het neolithicum. Inzake de gaafheid is het onmogelijk om op basis van een bureauonderzoek te concluderen

of vindplaatsen verstoord zijn of nog aanwezig kunnen zijn. De aanwezigheid van een bodem zonder profielontwikkeling binnen deze zone maakt het onduidelijk. Is er geen profielontwikkeling omdat erosie de bodem tot in de natuurlijke moederbodem heeft doen verdwijnen of is het geheel afgedekt door een laag colluvium waardoor het net beter bewaard zou zijn? Voor de overige lengte van het tracé wordt er een lage trefkans opgesteld omdat er een te grote afstand is tot water.

5.1.3. Potentieel voor (proto-)historische sites

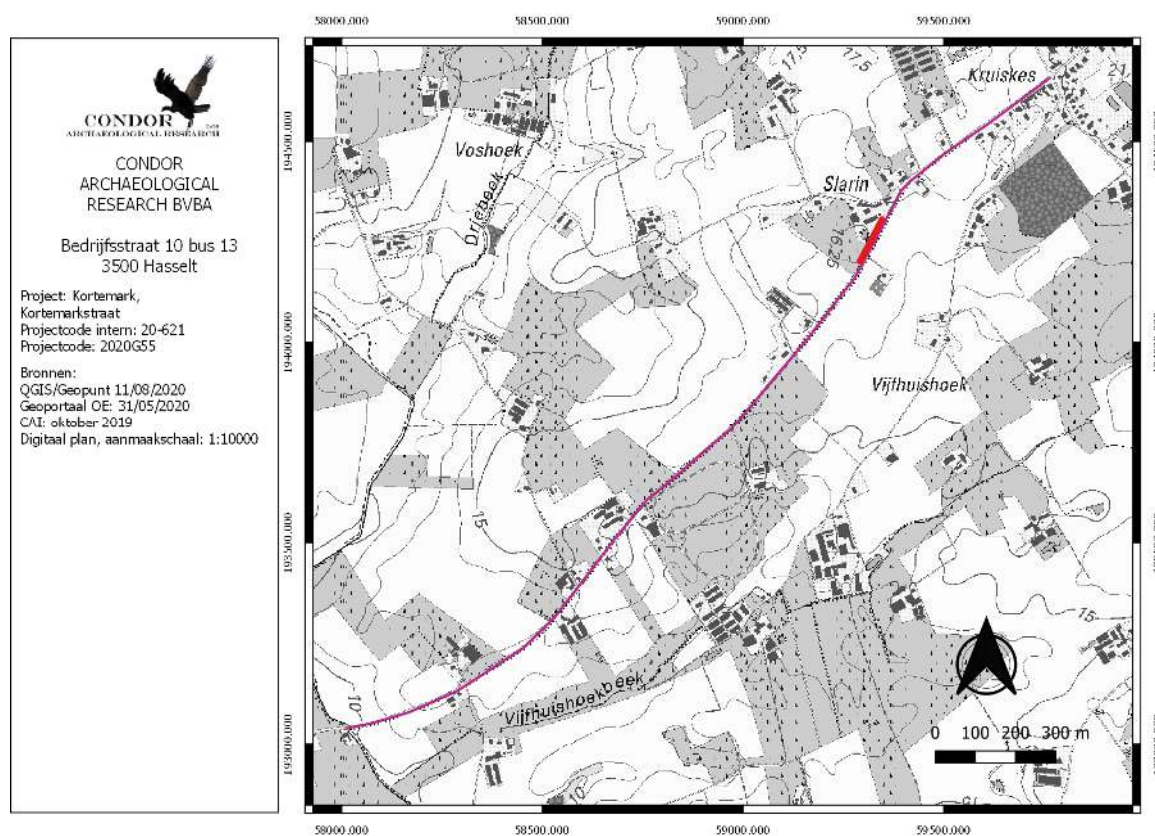
Niet alleen in de prehistorie, maar ook in de protohistorie was een hoge, droge ligging van belang. Binnen het plangebied komen bodems voor met een drainageklasse b tot en met f. Voor de zones met een drainageklasse b, c en d kan er een hoge trefkans worden opgesteld voor nederzettingsresten vanaf het neolithicum tot en met de volle middeleeuwen en sporen van begraving vanaf de bronstijd tot en met de volle middeleeuwen. Binnen de zones met een drainageklasse e kan een middelhoge tot lage trefkans worden opgesteld voor deze perioden.

Gezien de hoge ouderdom van de weg kan in principe overal langs de weg bebouwing voorkomen in de late middeleeuwen, de nieuwe tijd en de nieuwste tijd. Drainageklassen spelen hierin geen rol meer. Dat blijkt onder meer uit het feit dat een gekende site met walgracht, namelijk Slarin, gelegen is binnen drainageklassen e en f. In theorie kan er dan ook een hoge trefkans worden toegekend voor het gehele tracé voor de late middeleeuwen. Hetzelfde geldt voor de nieuwe tijd. De kaart van Ferraris geeft weliswaar een beeld van het einde van de nieuwe tijd, maar er kan niet gesteld worden dat in de decennia eerder de situatie niet anders was. Voor de nieuwste tijd wordt enkel een hoge trefkans toegekend ter hoogte van Slarin en de locaties van de historische bebouwing. De rest was als akkerland in gebruik.

5.2. Afweging verder onderzoek

Op basis van het bureauonderzoek is er een gereede kans om aan te nemen dat er archeologische resten kunnen voorkomen binnen de grenzen van het plangebied. Echter moet er gerealiseerd worden dat de werkzaamheden lang en smal van vorm zijn. Eventueel aangetroffen grondsporen gaan daardoor zeer moeilijk binnen hun context worden beoordeeld en ook de contextuele samenhang tussen verschillende sporen of

vondstconcentraties ontbreekt vaak binnen een dergelijk plangebied. Dit maakt dat voor het merendeel van het plangebied geen vervolgonderzoek wordt geadviseerd. Ter hoogte van de site met walgracht van Slarin wordt wel verder onderzoek geadviseerd. Doordat de omgrachting gekruist wordt door de huidige werkzaamheden is het mogelijk om een dwarscoupe te bekomen van de omgrachting. Hierdoor kan de stratigrafische opbouw bestudeerd worden en kan er op basis van vondstmateriaal en/of monsterstalen meer achterhaald worden over de ouderdom van deze site met walgracht en de welvaart en gebruiken van de bewoners. Doordat de nieuwe gracht naast de bestaande rijweg en een nieuw aan te leggen fietspad word uitgegraven is het mogelijk om dit voor de start van de werkzaamheden uit te voeren. Verder onderzoek is bijgevolg mogelijk in de vorm van een proefsleuf die de contouren van de nieuw te graven gracht volgt.

Afbeelding 5.2.1: Advieskaart met aanduiding van de advieszone (rood) voor een proefsleuvenonderzoek binnen een uitgesteld traject.

Gezien het gebruik als openbare weg en de contractuele situatie waarbij verder veldwerk valt onder de werken van de uitvoerende aannemer maakt dat verder onderzoek momenteel niet wenselijk is. Het bureauonderzoek zal dan ook aangevuld worden met een Programma van Maatregelen voor uitstel van onderzoek.

5.3. Afweging onderzoeksmethoden

Voor het plangebied worden de verschillende onderzoeksmethoden individueel beoordeelt. Van iedere onderzoeksmethode zullen de vier criteria voor keuzebepaling, zoals beschreven in hoofdstuk 5.3 van de Code van Goede Praktijk, overlopen worden. Deze criteria zijn:

- Is het **mogelijk** deze methode toe te passen op dit terrein?
- Is het **nuttig** deze methode toe te passen op dit terrein?
- Is het overdreven **schadelijk** voor het bodemarchief om toe te passen op dit terrein?
- Is het **noodzakelijk** dit toe te passen op dit terrein?

Een **landschappelijk booronderzoek** kan een beter beeld vormen van de intactheid van de bodem binnen het plangebied. Sites met ondiepe sporen zijn namelijk gevoelig voor ondiepe verstoringen. Iedere vorm van verstoring vernietigt namelijk een dergelijke site. Op basis van het verwachtingsmodel werd voor de onbebouwde en onverharde terreingedeelten een hoge trefkans met een onbekende gaafheid toegekend voor lithische artefactensites van jager-verzamelaars. Voor nederzettingsresten vanaf het neolithicum tot en met de late middeleeuwen als sporen van begraving vanaf de bronstijd tot en met de volle middeleeuwen werd een hoge trefkans toegekend voor de locaties met een drainageklasse b, c en d. Ook de late middeleeuwen kregen een hoge trefkans toegekend., hier speelt de drainageklasse niet. Toch wordt een landschappelijk booronderzoek niet geadviseerd. Zoals reeds aangegeven is het plangebied lang en smal en is het hierdoor niet mogelijk om de contextuele samenhang van sporen te achterhalen. Voor het opsporen van de gracht van de site met walgracht zou het wel een nuttig onderzoek zijn, ware het niet dat deze gegevens uit het historisch kaartmateriaal gehaald kunnen worden. Daarnaast zou hier dan alsnog een proefsleuvenonderzoek moeten worden uitgevoerd om de lagen te waarderen. Kostenbatengewijs kan dit dus niet geadviseerd worden.

Gezien de beperkte diameter van de boor en de verspreide plaatsing van de boringen is een landschappelijk booronderzoek niet schadelijk.

Aangezien dit type van onderzoek niet bepalend is voor verdere onderzoeksstappen, kan de noodzaak niet aangetoond worden.

De verharde terreingedeelten lenen zich niet om een **veldkartering** uit te voeren, de zone van de uitbreiding (fietspad en gracht) komen grotendeels binnen akkerland te liggen. De Kortemarkstraat heeft echter een hoge ouderdom. Dit heeft als nadeel dat er een zekere mate van “ruis” kan optreden vlak langs het tracé van vondsten die toebehoorden aan

passanten en niet zozeer het gevolg zijn een occupatie. Hierdoor kunnen de resultaten van een oppervlaktekartering licht vertekend zijn ten opzichte van de werkelijkheid. Het nut kan bijgevolg in vraag worden gesteld. Er wordt geen schade veroorzaakt door dit type onderzoek en de noodzakelijkheid is laag.

Een **geofysisch onderzoek** leent zich niet goed om lithische artefactensites van jager-verzamelaars op te sporen. Vindplaatsen uit latere periodes kunnen wel opgespoord worden, maar bij positieve signalen is verder onderzoek in de vorm van een proefsleuvenonderzoek noodzakelijk om de vindplaats te beoordelen. Ondanks de mogelijkheid om het uit te voeren en er geen schade wordt veroorzaakt door de uitvoering, wordt het onderzoek niet als nuttig of noodzakelijk bestempeld.

Aangezien een landschappelijk booronderzoek niet noodzakelijk wordt geacht, worden de onderzoeken die hieruit voortvloeien (**verkennend archeologisch booronderzoek, waarderend archeologisch booronderzoek en proefputtenonderzoek**) niet noodzakelijk geacht. Deze worden hier bijgevolg niet verder besproken.

Een **proefsleuvenonderzoek** is de meest geschikte methode om zowel nederzettingsresten vanaf het neolithicum tot en met de nieuwste tijd als sporen van begraving vanaf de bronstijd tot en met de volle middeleeuwen vast te stellen. Door middel van een graafmachine wordt op steekproefgewijze methode de teelaarde verwijderd en wordt onderzocht of er antropogene sporen aanwezig zijn. Voor een groot deel van het tracé wordt dit onderzoek niet noodzakelijk geacht. Ter plaatse van de site met walgracht van Slarin wordt verder onderzoek wel noodzakelijk geacht. Dit onderzoek zou kunnen worden uitgevoerd binnen een uitgesteld traject. Contractueel is het namelijk vastgelegd dat verder veldwerk onder de uitvoerend aannemer zal gebeuren. Het is een nuttig onderzoek en er bestaat een noodzakelijkheid. Het nadeel van een proefsleuvenonderzoek is dat het een matige verstoring teweeg brengt. Toch wordt het onderzoek niet geadviseerd. Aangezien er sprake is van een erg beperkte oppervlakte, binnen een archeologische vindplaats en gezien de aard van de werkzaamheden wordt gelijk een opgraving geadviseerd. Indien er nog archeologisch waardevolle sporen aanwezig zijn kan dit gelijk worden opgegraven en op die manier wordt zowel naar tijd als naar financiën toe een voordeel behaald.

5.4. Beantwoording onderzoeksvragen

Ter afsluiting van het bureauonderzoek worden de vooropgestelde onderzoeksvragen beantwoord:

- **Wat is het archeologische potentieel binnen de grenzen van het plangebied?**

Het net geen 2.5 km lange tracé begint in het zuidwesten op de gemeentegrens met Kortemark in het beekdal van de Kasteelbeek. Vervolgens loopt het in noordoostelijke richting over een slingerende rug en eindigt op de hoogte waarop ook Torhout gelegen is.

Het tracé doorkruist 23 bodemeenheden die vereenvoudigd kunnen worden naar drie zones zonder profielontwikkeling, de rest van het tracé loopt doorheen zones met postpodzolen.

De Kortemarkstraat is een weg met een hoge ouderdom. Op de oudste historische kaarten wordt het tracé grotendeels op dezelfde locatie weergegeven als vandaag de dag. Enkel ter hoogte van Slarin is er een opmerkelijke wijziging. Toevallig ligt op deze locatie een site met walgracht.

Op basis van de resultaten van het bureauonderzoek is er een verwachtingsmodel opgemaakt. Daaruit kwam naar voren dat er een hoge trefkans geldt voor lithische artefactensites van jager-verzamelaars voor de eerste 250 m vanaf het beekdal van de Kasteelbeek. Inzake de gaafheid kan gesteld worden dat, aangezien het archeologisch relevante niveau, uitgezonderd in het beekdal van de Kasteelbeek, onder de bouwvoor voorkomt, dat dit type vindplaatsen niet intact is ter plaatse van de wegenis en de belendende grachten. Binnen de aangrenzende akkerlanden kon er geen uitspraak gedaan worden over de gaafheid.

Voor nederzettingen van het neolithicum tot en met de volle middeleeuwen en sporen van begraving vanaf de bronstijd tot en met de volle middeleeuwen krijgen een hoge trefkans ter plaatse van een drainageklasse b, c en d. Ter plaatse van een drainageklasse e kan een middelhoge tot lage trefkans toegekend worden. De late middeleeuwen en nieuwe tijd kregen een hoge trefkans over de gehele lengte van het tracé. Voor de nieuwste tijd werd enkel voor Slarin en de locaties van de historische bebouwing een hoge trefkans toegekend.

- **Wat is de impact van de geplande werken?**

Binnen het 2450 m lange tracé zal de bestaande wegenis weldra opgebroken worden. Op dezelfde locatie zal hier een nieuw wegdek worden aangelegd. Aan de noordwestelijke zijde van de rijbaan zal er een vrij liggend fietspad worden aangelegd. Hierlangs wordt een nieuwe gracht gegraven. Ook aan de zuidoostelijke zijde van de rijweg zal er een gracht worden gegraven. Het gaat hier voornamelijk om het herprofilen van de bestaande gracht.

Onder de nieuwe wegenis zal vanaf Slarin tot aan het noordoostelijke uiteinde een nieuwe DWA-streng worden voorzien. Deze zal tussen 1.8 en 2.75 m diepte komen te liggen.

Kort samengevat kan gesteld worden dat ter plaatse van de nieuwe wegenis de impact middelhoog is, maar de uitbreiding met een fietspad en een gracht langs de noordwestelijke zijde wordt dit toch als een stevige impact beschouwd.

- **Is verder aanvullend vooronderzoek noodzakelijk?**

Archeologische resten kunnen zeker niet worden uitgesloten binnen de contouren van het plangebied. Omwille van de zeer lange, smalle vorm van het plangebied kan het nut voor verder onderzoek in vraag gesteld worden. De kans is namelijk reëel dat als er al sporen worden vastgesteld, de contextuele samenhang niet kan achterhaald worden. Er is echter één zone, ter plaatse van de site met walgracht van Slarin, dat verder onderzoek wel zin kan hebben. Doordat de nieuw te graven gracht de voormalige gracht van de site met walgracht kruist kan de stratigrafische opbouw van deze gracht bestudeerd worden en kan, bij het aantreffen van vondstmateriaal, informatie worden bekomen over de ouderdom, de evolutie en de gebruiken van de bewoners.

Het veldonderzoek kan momenteel niet uitgevoerd worden. In een latere fase kan het veldwerk wel worden uitgevoerd. Het bureauonderzoek zal bijgevolg aangevuld worden met een programma van maatregelen voor een opgraving.

6. Samenvatting

Binnen het 2450 m lange tracé zal weldra de bestaande weg worden opgebroken ten voordele van een nieuw wegdek met gescheiden fietspad dat voorzien zal worden met afwateringsgrachten. In het noorden zal er ook een nieuw DWA riool gestoken worden.

Het onderzoekstracé begint aan de gemeentegrens met Kortemark aan de Kasteelbeek en loopt via een slingerende rug naar de verhevenheid waarop de stad Torhout ligt. De tertiair geologische kaart toont aan dat in de diepe ondergrond afzettingen voorkomen die behoren tot de Formatie van Tielt. Binnen het noordelijke deel wordt het Lid van Egem aangetroffen, in het zuidelijke deel komt het Lid van Kortemark voor.

Volgens de quartairgeologische kaart komen binnen het volledige tracé zandige en zandlemige eolische afzettingen voor uit het Laat Weichselien. Binnen het beekdal van de Kasteelbeek worden deze afzettingen, die mogelijk geërodeerd zijn, afgedekt door Holocene fluviatiele afzettingen. Binnen het noordoostelijke deel liggen de eolische afzettingen bovenop hellingsafzettingen uit het midden Weichselien.

Het tracé doorkruist 23 bodemeenheden. Deze kunnen simpelweg worden teruggebracht tot 3 zones waar de bodem geen profielontwikkeling kent en de overige zone waar postpodzolen, weliswaar met een wisselende drainageklasse kunnen voorkomen.

Historische bronnen indiceren dat de Kortemarkstraat zijn oorsprong vindt in de late middeleeuwen. Reeds op de kaart van Ferraris is de start te herkennen en de loop hiervan is nagenoeg identiek aan deze van vandaag de dag. Lokaal zijn er lichte afwijkingen. Enkel ter hoogte van Slarin is er een duidelijke afwijking. Indertijd liep de weg hier rondom deze site met walgracht. Vandaag de dag loopt de weg doorheen deze vindplaats.

Op basis van de resultaten van het bureauonderzoek is er een verwachtingsmodel opgesteld. Daaruit kwam naar voren dat er een hoge trefkans is voor lithische artefactensites vanaf de Kasteelbeek tot 250 m verder. Onder de bestaande weg en grachten wordt er een lage gaafheid verwacht, binnen de akkerlanden is er een onbekende gaafheid. Voor nederzettingsresten vanaf het neolithicum tot en met de volle middeleeuwen en sporen van begraving vanaf de bronstijd tot en met de volle middeleeuwen kan er een hoge trefkans worden opgesteld ter plaatse van de drainageklassen b, c en d. Ter plaatse van de drainageklasse e wordt een lage tot middelhoge trefkans toegekend. Voor de late

middeleeuwen en de nieuwe tijd word een hoge trefkans toegekend voor het gehele tracé. Voor de nieuwste tijd wordt enkel een hoge trefkans toegekend ter plaatse van de site met walgracht van Slarin en ter plaatse van de historische bebouwing langsheen het tracé.

Op basis van dit verwachtingsmodel is geoordeeld dat resten binnen de grenzen van het tracé niet kunnen worden uitgesloten. Door de lange, smalle vorm wordt echter aangenomen dat de contextuele samenhang tussen sporen onderling en de context van de sporen op zichzelf niet kan achterhaald worden. Het nut van dit onderzoek kan bijgevolg in vraag worden getrokken. Ter plaatse van de site met walgracht van Slarin wordt wel verder onderzoek geadviseerd en dit in de vorm van een opgraving. Er wordt een sleuf over het traject van de toekomstige gracht gegraven om meer informatie te bekomen over de grachten van deze vindplaats. De stratigrafie van de grachten kan meer informatie verschaffen over de ontstaansgeschiedenis van deze vindplaats, de evolutie gedurende de occupatie en de gebruikers van deze vindplaats. Aangezien dit onderzoek binnen de werkzaamheden van de toekomstige ontwikkeling dient te worden geïmplementeerd wordt het bureauonderzoek aangevuld met een programma van maatregelen voor een opgraving.

7. Bibliografie

Uitgegeven bronnen

Bogemans, F. en C. Baeteman, 2006. Toelichting bij de Quartairgeologische kaart van België, *Kaartblad 19-20, Veurne-Roeselare*, Brussel.

Pelsmaekers, S., 2018. Archeologische evaluatie van het bodemarchief aan de oostendestraat, Zomerstraat, Revinzestraat, Landstraat en Kruiskensstraat te Torhout (West-Vlaanderen) 23.089, Verslag van resultaten, *ABO Archeologische rapporten 577*, Aartselaar.

Roelens, F., D. Verwerft, C. Landscheere en J-H. Mikkelsen, 2020. *Stadskernvernieuwing Torhout, Fase 1, Deel 2: Verslag van Resultaten*, Brugge.

Van de Water, A., T. Deville en S. Houbrechts, 2017. Torhoutstraat te Kortemark (Gem. Kortemark), Archeologisch bureauonderzoek & landschappelijk booronderzoek, *ArcheoPro rapporten 255*, Hasselt.

Van Ranst, E. & C. Sys. 2000. *Eenduidige legende voor de digitale bodemkaart van vlaanderen (schaal 1:20.000)*, Gent.

Digitale bronnen

CARTESIUS: <http://www.cartesius.be>

CARTOWEB : <http://www.cartoweb.be>

GEOPORTAAL: <https://geo.onroerenderfgoed.be>

GEOPUNT VLAANDEREN: <http://www.geopunt.be/kaart>

Agentschap Onroerend Erfgoed 2020: Historische stadskern van Torhout [online] <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/140014> (Geraadpleegd op 07-09-2020)

Agentschap Onroerend Erfgoed 2020: Hoeve met losse bestanddelen in U-vorm opgesteld [online] <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/87417> (Geraadpleegd op 07-09-2020)

Agentschap Onroerend Erfgoed 2020: Vrijstaand burgerhuis [online]
<https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/87427> (Geraadpleegd op 07-09-2020)

Agentschap Onroerend Erfgoed 2020: Hoeve met losse bestanddelen [online]
<https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/87416> (Geraadpleegd op 07-09-2020)

Agentschap Onroerend Erfgoed 2020: Samenstel van boerenarbeidershuizen [online]
<https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/87414> (Geraadpleegd op 07-09-2020)

Agentschap Onroerend Erfgoed 2020: Hoeve De hoge Schure [online]
<https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/87413> (Geraadpleegd op 07-09-2020)

Agentschap Onroerend Erfgoed 2020: Kortemarkstraat [online]
<https://id.erfgoed.net/themas/11033> (Geraadpleegd op 08-09-2020)

Agentschap Onroerend Erfgoed 2020: Kortemarkstraat 209 [online]
<https://id.erfgoed.net/waarnemingen/300002> (Geraadpleegd op 08-09-2020)

Agentschap Onroerend Erfgoed 2020: Kortemarkstraat I [online]
<https://id.erfgoed.net/waarnemingen/300012> (Geraadpleegd op 08-09-2020)

8. Lijst met gebruikte dateringen

Ruwe datering	Verfijning 1	Verfijning 2	Verfijning 3	Precieze datering
STEENTIJD	Paleolithicum	Vroeg-paleolithicum	Vroeg-paleolithicum	1.000.000/500.000 - 250.000 jaar geleden
		Midden-paleolithicum	Midden-paleolithicum	250.000 - 38.000 jaar geleden
		Laat-paleolithicum	Laat-paleolithicum	38.000 - 12.000 jaar geleden
	Mesolithicum	Vroeg-mesolithicum	Vroeg-mesolithicum	ca. 9.500 - 7.700 v. Chr.
		Midden-mesolithicum	Midden-mesolithicum	7.700 - 7.000/6.500 v. Chr.
		Laat-mesolithicum	Laat-mesolithicum	ca. 7.000 - ca. 5.000 v. Chr.
		Finaal-mesolithicum	Finaal-mesolithicum	ca. 5.000 - ca. 4.000 v. Chr.
	Neolithicum	Vroeg-neolithicum	Vroeg-neolithicum	5.300 - 4.800 v. Chr.
		Midden-neolithicum	Midden-neolithicum	4.500 - 3.500 v. Chr.
		Laat-neolithicum	Laat-neolithicum	3.500 - 3.000 v. Chr.
		Finaal-neolithicum	Finaal-neolithicum	3.000 - 2.000 v. Chr.
METAALTIJDEN	Bronstijd	Vroege bronstijd	Vroege bronstijd	2.100/2.000 - 1.800/1.750 v. Chr.
		Midden bronstijd	Midden bronstijd	1.800/1.750 - 1.100 v. Chr.
		Late bronstijd	Late bronstijd	1.100 - 800 v. Chr.
	IJzertijd	Vroege ijzertijd	Vroege ijzertijd	800 - 475/450 v. Chr.
		Midden ijzertijd (oosten)	Midden ijzertijd (oosten)	475/450 - 250 v. Chr.
		Late ijzertijd (oosten)	Late ijzertijd (oosten)	250 - 57 v. Chr.
ROMEINSE TIJD	Romeinse tijd	Vroeg-Romeinse tijd	Vroeg-Romeinse tijd	57 v. Chr. – 69
		Midden-Romeinse tijd	Midden-Romeinse tijd	69 – 284
		Laat-Romeinse tijd	Laat-Romeinse tijd	284 – 402
MIDDELEEUVEN	Middeleeuwen	Vroege middeleeuwen	Frankische periode	5de eeuw - 6de eeuw
			Merovingische periode	6de eeuw - 8ste eeuw
			Karolingische periode	8ste eeuw - 9de eeuw
		Volle middeleeuwen	Volle middeleeuwen	10de eeuw - 12de eeuw
NIEUWE TIJD	Nieuwe tijd	Late middeleeuwen	Late middeleeuwen	13de eeuw - 15de eeuw
		16de eeuw		
		17de eeuw		
NIEUWSTE TIJD	Nieuwste tijd	18de eeuw		
		19de eeuw		
		20ste eeuw		

BIJLAGEN

Bijlage 1

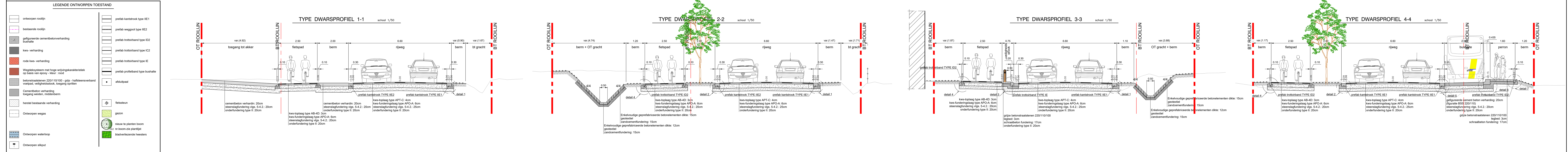
Plannenlijst

Projectcode: 2020G55

Allesporenkaarten, alle vondstenkaarten en vlakplannen

Plannummer	Type	Onderwerp	Schaal	Vervaardigingswijze	datum	Gevisualiseerd	verwijzing rapport	werkpuntnr	sectornr	vaknr	vlak
2020G55-1	kadasterkaart	kadasterkaart	1:10000	digitaal	11/08/2020	ja	kadaster				
2020G55-2	topografische kaart	omgeving	1:10000	digitaal	11/08/2020	ja	topokaart				
2020G55-3	Schema	stroomschema archeologie	onbekend	digitaal	onbekend	ja	afb. 3.4.1				
2020G55-4	Grondplan	Grondplan, snedes toekomstige toestand	1:500	digitaal	4/05/2020	ja	afb. 3.6.1				
2020G55-5	Grondplan	Grondplan, snedes toekomstige toestand	1:500	digitaal	4/05/2020	ja	afb. 3.6.2				
2020G55-6	Grondplan	Grondplan, snedes toekomstige toestand	1:500	digitaal	4/05/2020	ja	afb. 3.6.3				
2020G55-7	Bodemgebruikskaart	Bodemgebruikskaart	1:10000	digitaal	11/08/2020	ja	afb. 4.1.1				
2020G55-8	Landschappenkaart	Traditionele landschappen	1:10000	digitaal	11/08/2020	ja	afb. 4.3.1				
2020G55-9	Hoogtekaart	Digitaal hoogtemodel	1:10000	digitaal	11/08/2020	ja	afb. 4.3.2				
2020G55-10	Hoogtekaart	Digitaal hoogtemodel, terreinsnede	1:10000	digitaal	11/08/2020	ja	afb. 4.3.3				
2020G55-11	Geologische kaart	Tertiair geologische kaart	1:10000	digitaal	11/08/2020	ja	afb. 4.3.4				
2020G55-12	Geologische kaart	kwartair geologische kaart	1:10000	digitaal	11/08/2020	ja	afb. 4.3.5				
2020G55-13	Bodemkaart	Bodemkaart	1:10000	digitaal	11/08/2020	ja	afb. 4.3.6				
2020G55-14	Bodemkaart	Synthese bodemkaart	1:10000	digitaal	11/08/2020	ja	afb. 4.3.7				
2020G55-15	Bodemerosiekaart	Bodemerosie per perceel	1:10000	digitaal	11/08/2020	ja	afb. 4.3.8				
2020G55-16	Historische kaart	Ferraris	1:10000	digitaal	11/08/2020	ja	afb. 4.4.1				
2020G55-17	Historische kaart	Atlas der Buurtwegen	1:3500	digitaal	11/08/2020	ja	afb. 4.4.2				
2020G55-18	Historische kaart	Atlas der Buurtwegen	1:3500	digitaal	11/08/2020	ja	afb. 4.4.3				
2020G55-19	Historische kaart	Atlas der Buurtwegen	1:3500	digitaal	11/08/2020	ja	afb. 4.4.4				
2020G55-20	Historische kaart	Atlas der Buurtwegen	1:3500	digitaal	11/08/2020	ja	afb. 4.4.5				
2020G55-21	Historische kaart	Vandermaelen	1:10000	digitaal	11/08/2020	ja	afb. 4.4.6				
2020G55-22	Historische kaart	Popp	1:10000	digitaal	11/08/2020	ja	afb. 4.4.7				
2020G55-23	Historische kaart	Topografische kaart 1873	1:10000	digitaal	11/08/2020	ja	afb. 4.4.8				
2020G55-24	Historische kaart	Topografische kaart 1904	1:10000	digitaal	11/08/2020	ja	afb. 4.4.9				
2020G55-25	Historische kaart	Topografische kaart 1939	1:10000	digitaal	11/08/2020	ja	afb. 4.4.10				
2020G55-26	Historische kaart	Topografische kaart 1969	1:10000	digitaal	11/08/2020	ja	afb. 4.4.11				
2020G55-27	Orthofoto	Orthofoto 1971	1:10000	digitaal	11/08/2020	ja	afb. 4.4.12				
2020G55-28	Historische kaart	Topografische kaart 1981	1:10000	digitaal	11/08/2020	ja	afb. 4.4.13				
2020G55-29	Orthofoto	Orthofoto 2018	1:10000	digitaal	11/08/2020	ja	afb. 4.4.14				
2020G55-30	Erfgoedwaarden	OE Archeologienota's en nota's	1:10000	digitaal	11/08/2020	ja	afb. 4.5.1				
2020G55-31	Erfgoedwaarden	Archeologienota's	1:10000	digitaal	11/08/2020	ja	afb. 4.5.2				
2020G55-32	Archeologische waardenkaart	CAI	1:10000	digitaal	11/08/2020	ja	afb. 4.5.3				
2020G55-33	Combinatiekaart	Combinatiekaart CAI vs DHM	1:10000	digitaal	11/08/2020	ja	afb. 4.5.4				
2020G55-34	Advieskaart	Advieskaart verder onderzoek	1:10000	digitaal	14/10/2020	ja	afb. 5.2.1				

Bijlage 2

[illegible]

[illegible]